

Патышалар

Икинжи китап

Гириш

Патышалар барадакы икинжи китапта Ысрайылың Демиргазык ве Гүнорта патышалыкларының тарыхы беян эдилйэр. Бу китап ики бөлүмден ыбаратдыр. Онуң биринжи бөлүминде б. э. өң IX асырын орталарындан тэ б. э. өң 722-нжи йылда Демиргазык патышалыгының пайтагты Самарияның сынмагына ченли болан тарыхы вакалар беян эдилйэр. Китабың икинжи бөлүминде ысрайыл халкының есирлиге алнып, б. э. өң 586-нжи йылда Гүнорта патышалыгының пайтагты Иерусалимиң Бабыл патышасы Небукаднесар тарапындан вейран эдилмегине ченли болуп

гечен вакалар беян эдилйэр. Китап Гедаляның бабыллыларың гол астындакы яхуда халкына хәкимлик эдиши барадакы ве Яхуда патышасы Ехоякының Бабыл түрмесинден бошадылышы барадакы вакалар билен тамамланяр.

Китапта беян эдилен бетбагтчылыклар Ысрайыл, Яхуда патышаларының ве халкың Худайы рет эдип, бутлара сежде эдендиклери зерарлы болды. Эмма Иерусалимиң вейран эдиллип, яхудаларың Бабыла сүргүн эдилмеги соңра Ысрайыл тарыхында улы өзгеришликлеринң ве рухы галкынышларың болмагына ярдам берди.

Мазмуны

Бөлүнөн патышалык	1:1–17:41
Эляша пыгамбер	1:1–8:15
Ысрайыл ве Яхуда патышалары	8:16–17:4
Самарияның сынмагы	17:5–41
Яхуда патышалыгы	18:1–25:30
Хизкиядан Ёшыя ченли болан патышалар	18:1–21:26
Ёшыяның шалык сүрмеги	22:1–23:30
Яхуданың соңкы патышалары	23:31–24:20
Иерусалимиң сынмагы	25:1–30

1-нчи бап

**Реб Ахазя патышаны
жезаландырыр**

¹Ысрайыл патышасы Ахап өленден соң, Мовап юрды Ысрайылың гаршысына гозгалаң турузды.

²Бир гүн Ахазя Самария шәхериндәки көшгүниң ёкаркы гатындакы пенжиреден йыкылып, шикесленди. Онсоң ол: «Гидиң-де, Экрон худаиы Багалзебупдан сораң, мен бу шикесден гутулып билеринми?» дийип чапарлар ёллады. ³Эмма Реббиң перишдеси тишбели Ыляс пыгамбере шейле дийди: «Гит-де, Самарияның патышасының чапарларының өнүнден чыкып, олар: „Сиз Пилиштиң Экрон галасының худаиы Багалзебупдан патышаңыз барада сорамага гидер ялы Ысрайылда Худай ёкмы нәме?“ дий. ⁴Бу эден ишиң үчин Реб шейле диййәр: „Сен ятан дүшегинден галмарсың, хөкман өлерсиң“. Шейдип, Ыляс пыгамбер өзүне берлен табшырыгы бержай этди.

⁵Чапарлар патышаның янына доланып гелдилер. Патыша олардан: «Сиз нәме үчин ызыңыза доланып гелдиңиз?» дийип сорады. ⁶Олар шейле жогап бердилер: «Өнүмизден бир адам чыкып, бизе Реб шейле диййәр дийди: „Сизи иберен патышаныңың янына барың-да, оңа сен Экрон худаиы Багалзебупдан сорамага адам иберер ялы, Ысрайылда Худай ёкмы нәме? Мунуң үчин сен ятан дүшегинден галмарсың, хөкман өлерсиң“ дийиң». ⁷Патыша чапарлардан: «Өңүңизден чыкып, сизе бу сөзлери диен адамың сыпаты нәхилиди?» дийип сорады. ⁸Олар патыша:

«Ол дүе йүңүнден тикилен донлуды ве билине-де гайыш гушак гушаланды» дийип жогап бердилер. Патыша: «Ол тишбели Ылясдыр» дийди.

⁹Онсоң патыша эллибашыны янының элли адамы билен Ылясың янына ёллады. Эллибашы бир байрың үстүнде отуран Ылясың янына гелип, оңа: «Эй, Худайың адамы, патыша саңа ашак дүшмеги буюрар» дийди. ¹⁰Ыляс эллибаша: «Эгер мен Худайың адамы болсам, гой, Худай гөкден от индерип, сени ве сениң элли адамыңы якып күл этсин» дийди. Онсоң гөкден от инип, эллибашыны ве онуң элли адамыны якып күл этди.

¹¹Патыша янының элли адамы билен икинжи эллибашыны Ылясың янына ёллады. Ол хем Ыляс пыгамберин янына гелип, оңа: «Эй, Худайың адамы, патыша саңа тиз ашак дүшмеги буюрар» дийди. ¹²Ыляс оңа: «Эгер мен Худайың адамы болсам, гой, Худай гөкден от индерип, сени ве сениң элли адамыңы якып күл этсин» дийди. Онсоң гөкден Худайың оды инип, ол эллибашыны ве онун элли адамыны якып күл этди.

¹³Патыша янының элли адамы билен үчүнжи эллибашыны Ылясың янына ёллады. Шейдип, үчүнжи эллибашы Ылясың янына гелип, өнүнде дыза чөкүп, ялбарып: «Эй, Худайың адамы, мениң ве бу элли гулуңың жанына хайпың гелсин. ¹⁴Өңки ики эллибашы элли адамы билен гөкден инен ода янып күл болды, эмма инди сениң мениң жаныма хайпың гелсин» дийди. ¹⁵Онсоң Реббиң перишдеси Ыляса: «Онуң билен ашак дүш, ондан горкма» дийди. Шейдип, Ыляс ашак дүшүп, эллибашы билен патышаның янына гитди. ¹⁶Ыляс патыша:

«Реб шейле диййэр: „Сен Экрон гала-сының худаы Багалзепудан гутулышың барада сорамага адам иберерялы Ысрайылда Худай ёкмы нәме? Мунуң үчин сен ятан дүшегинден галмарсың, хөкман өлерсиң“» дийди.

¹⁷Шейдип, Реббиң Ылясың үсти билен айдан сөзүне гөрә, Ахазя патыша дүнйәден өтди. Ахазя патыша өленден соң, ерине доганы Ёрам патыша болды, себәби онуң оглы ёкды. Ол Яхуда патышасы Ехашападың оглы Ехорамың патышалыгының икинжи йылында Ысрайыла патыша болды. ¹⁸Ахазяның бейлеки эден ишлери ысрайыл патышаларының йыл язгыларында языландыр.

2-нжи бап

Ыляс пыгамбер гөгә гөтерилйәр

¹Реб Ыляс пыгамбери харасат ичинде гөгә гөтермекчи боланда, ол Эляша билен Гилгалдан гайдып гелйәрди.

²Ыляс пыгамбер Эляша: «Сен шу ерде гал, чүнки Реб маңа Бейтеле гитмеги буюрды» дийди. Эмма Эляша: «Ребден ве сениң адыңдан ант ичйәрин, мен сенден галмарын» дийип жогап берди. Шейдип, оларың икиси биле тиркешип, Бейтеле гитдилер.

³Бейтелдәки пыгамберлер топары Эляшаның янына гелип, ондан: «Сен Реббиң шу гүн женабыңы яныңдан эжитжекдигини билйәрсиңми?» дийип сорады. Эляша: «Хава, мен билйәрин, йөне бу барада геплемек исләмөк» дийип жогап берди.

⁴Ыляс пыгамбер Эляша: «Сен шу ерде гал, чүнки Реб маңа Ерихо гитмеги буюрды» дийди. Эмма Эляша: «Реббиң ве сениң адыңдан ант ичйәрин, мен сенден галмарын»

дийип жогап берди. Шейдип, оларың икиси биле тиркешип, Ерихо гитдилер.

⁵Ериходакы пыгамберлер топары Эляша голай гелип, ондан: «Сен Реббиң шу гүн женабыңы яныңдан эжитжекдигини билйәрсиңми?» дийип сорадылар. Эляша: «Хава, билйәрин, йөне бу барада геплемек исләмөк» дийип жогап берди.

⁶Ыляс Эляша: «Сен шу ерде гал, чүнки Реб маңа Иордан дерясына гитмеги буюрды» дийди. Эмма Эляша: «Ребден ве сениң адыңдан ант ичйәрин, мен сенден галмарын» дийип жогап берди. Шейдип, оларың икиси-де биле тиркешип, ёлларыны довам этдирдилер. ⁷Элли адама барабар болан пыгамберлер топарыда булар билен биле гидип, узагракда оларың гаршысында дурдулар. Ыляс билен Эляша хем Иорданың кенар якасында дурдулар. ⁸Ыляс доуну алып дүйрледи-де, онуң билен сува урды. Сув бөлүнип, ики тарапа чекилди. Олар деряның ичиндәки гуры ерден йөрәп кенара чыкдылар.

⁹Иордан дерясыңдан геченлеринден соң, Ыляс пыгамбер Эляша: «Худайың мени яныңдан алып гитмезинден өң, менден ислән задыңы сора» дийди. Эляша: «Сениң ызыңы йөрөдерим ялы, маңа өз рухундан ики эссе артык рух бер» дийди.

¹⁰Ыляс пыгамбер: «Кын зат диледиң. Эмма муңа гарамаздан, эгер сен мениң өз яныңдан гөтерилип барянымы гөрсең, дине шонда дилегиң кабул болар. Эгер-де мени гөрүп билмесең, онда дилегиң битмез» дийди.

¹¹Олар гүрлешип гидип баряркалар, бирденкә алав атларына тиркелен алав сөвеш арабасы олары бири-биринден

айырар. Бляс харасат билен гөге гөтерилйәр. ¹²Эляша Бляс пыгамбере середип: «Эй, атам, атам! Ысрайылың сөвеш арабалары билен сөвеш арабалы эсгерлери!» дийип, бар сеси билен гыгырар. Шондан соң Эляша Бляс пыгамбери хич хачан гөрмеди. Эляша өз эшиклерини йыртып, икә бөлди. ¹³Онсоң Эляша Блясдан гачып галан доны алып, ызына гидип, Иорданың кенарында дурды. ¹⁴Ол Блясдан гачып галан доны алды-да, сува уруп: «Ханы, Блясың Худайы Реб ниреде?» дийип гыгырды. Эляша доны сува уран бадына, сув бөлүнип, ики тарапа чекилди ве Эляша кенарың бейлеки тарапына гечди.

¹⁵Ериходакы пыгамберлер топары Эляшаны бир мензил ерден гөрүп: «Блясың рухы Эляшада» дийишдилер. Онсоң олар Эляшаның өңүндөн чыкып, оңа тагзым этдилер. ¹⁶Олар Эляша: «Ине, гулларың арасында элли саны гүйчли адам бар. Гой, олар гидип, сениң женабың Блясы гөзлесинлер. Белки, Реббич Рухы оны экидип, дагдыр жүлгелерин бирине ташландыр» дийдилер. Эляша олар: «Ёк, олары ибермәң» дийди.

¹⁷Эмма пыгамберлер оңа ялбарып, оны межбур эденсоңлар, Эляша: «Боляр, иберич» дийди. Шейдип, элли адам Блясың гөзлегине чыкдылар. Олар оны үч гүнләп гөзледилер, йөне тапып билмедилер. ¹⁸Олар Эляшаның янына доланып гелдилер. Шол вагтлар Эляша Ериходады. Ол пыгамберлер топарына: «Мен сизе гитмәң диймедимми нәме?» дийди.

Эляша пыгамбериң гудратлары

¹⁹Гала адамлары Эляша: «Женабым, гөршүңиз ялы галаның ерлешйән ери

говы, йөне оңуң сувуның эрбетдиги зерарлы ер хасылсызлыга сезевар болды» дийдилер. ²⁰Эляша: «Маңа ичине дуз салнан тәзе гап гетирип берич» дийди. Олар оңа ичи дузлы габы гетирип бердилер. ²¹Эляша сув чешмесиниң башына барды-да, дузы оңуң ичине оклап: «Реб шейле диййәр: „Мен бу сувы тәмизлейәрин. Мундан бейләк өлүм-де, хасылсызлыкта болмаз“» дийди. ²²Эляшаның айдышы ялы шол сув тә шу гүне ченли хем тәмиздир.

²³Эляша ол ерден Бейтеле гитди. Ол гидип барярка, галадан яш огланлар чыкып, оны масгаралап: «Хей, кел, гүм бол шу ерден! Хей, кел, гүм бол шу ерден!» дийип гыгырышдылар. ²⁴Эляша ызына өврүлип, огланлара середип, олар Реббич адындан гаргады. Бираз вагтдан соң, жеңелликден ики саны айы чыкып, кырк ики огланы парчалады. ²⁵Эляша ол ерден Кармел дагына гидип, дагдан Самария галасына доланып гелди.

3-нжи бап

Ысрайыл Мовап билен урушар

¹Яхуда патышасы Ехошападың патышалыгының он секизинжи йылында Ахабың оглы Ёрам Ысрайыла патыша болды. Ол Самарияда он ики йыл патышалык этди. ²Ёрам Реббич назарында йигренжи ишлери этди. Эмма ол какасы, эжеси ялы дәлди, чүнки ол какасының Багала дикен дашыны айырды. ³Муңа гарамаздан, Ёрам Небадың оглы Яробгам ялы Ысрайыла гүнә этдирип, пис ишлери этмекден эл чекмеди.

⁴Мовап патышасы Мешаның гоюнарлы сан-сажаксызды. Ол Ысрайыл

патышасына йүз мүң гузы билен йүз мүң гочуң йүңүни ибермелиди. ⁵Ахап өленден соң Мовап патышасы Ысрайыл патышасына гаршы гозгалаң турузды. ⁶Онсоң Ёрам дессине Самариядан гидип, бүтин ысрайыл халкыны йыгнады. ⁷Ёрам Яхуда патышасы Ехошапада хабар ёллап, ондан: «Мовап патышасы маңа гаршы уруш турузды. Сен мениң билен Мовабың гаршысына урша гидерсиңми?» дийип сорады. Ехошапат Ысрайыл патышасына: «Менем, эсгерлеримем, атлы гошунумам сениң хызматыңдадырыс» дийип жогап берди. ⁸Онсоң Яхуда патышасы Ехошапат Ёрамдан: «Хайсы тарапдан хужүм эдели?» дийип сорады. Ысрайыл патышасы Ёрам: «Эдом чөлүниң ёлы билен хужүм эдерис» дийип жогап берди.

⁹Шейдип, Ысрайыл, Яхуда ве Эдом патышалары биле ёла дүшдүлөр. Олар еди гүңлүк айлавлы ёлы геченлеринден соң, пыяда гошун ве оларың янындакы маллар үчин хич хили сувлары галмады. ¹⁰Ысрайыл патышасы Ёрам: «Вах, Реб бизи, үч патышаны Мовабың элине бермек үчин бир ере йыгнан экен» дийди. ¹¹Эмма Ехошапат: «Ребден сорап гөрер ялы бу ерде Реббиң пыгамбери ёкмы?» дийди. Онсоң Ысрайыл патышасының эмелдарларының бири: «Шападың оглы Эляша шу ерде. Ол Ылясың элине сув акыдарды» дийип жогап берди. ¹²Ехошапат: «Онда Реббиң сөзи бар» дийди. Шейдип, Ысрайыл, Яхуда хем-де Эдом патышалары биле тиркешип, Эляшаның янына гитдилер.

¹³Эляша Ысрайыл патышасына: «Сен нәме үчин мениң яныма гелейрсиң? Сен какаңың, эжеңиң пыгамберлериниң янына гит» дийди.

Эмма Ысрайыл патышасы Ёрам оңа: «Ёк, Реббиң хут өзи бизи, үч патышаны дине Мовабың элине бермек үчин бир ере йыгнан экен» дийди. ¹⁴Эляша Ысрайыл патышасына шейле дийди: «Хызмат эдйән Хөкмүрован Реббимиң адындан ант ичйәрин, мен Яхуда патышасына сарпа гойянлыгым үчин сениң билен геплешйәрин, ёгсам мен сениң йүзүне-де серетмездим. ¹⁵Инди маңа бир сазанда гетириң».

Сазанда саз чалып отырка, Эляшаның калбына Реббиң гүйжи гелди. ¹⁶Эляша шейле дийди: «Реб шейле диййәр: „Шу гуры жар хендеклерден долар. ¹⁷Сиз хич хили ел, ягыш гөрмесеңиз-де, бу жар сувдан долуп, әхлиңиз мал-гараларыңыз билен биле шол сувдан ичерсиңиз“. ¹⁸Бу затлар Реб үчин гаты аңсатдыр. Ол Мовабыда сизиң элиңизе берер. ¹⁹Сиз моваплыларың әхли галаларыны, сайлама галаларыны басып алып, әхли мивели агачларыны чапарсыңыз, оларың әхли сув чешмелерини бентләп, әхли оңат экеранчылык ерлерини дашлардан долдурып вейран эдерсиңиз. ²⁰Эртеси гүң гала гурбанлыгың берилмели вагты, бирденкә Эдом тарапдан сув акып башлап, ол ер тутушлыгына сувдан долды.

²¹Үч патышаның өзлерине гаршы урушмага чыканыны эшиден моваплылар эли яраг тутан яшларындан башлап, тә иң гаррыларына ченли барыны йыгнап, олары серхетде нызма дуруздылар. ²²Моваплылар эртеси ир билен туранларында, Гүң сувуң йүзүне шөхле сачярды. Олар гаршыларындакы сувуң ган ялы гызылдыгыны гөрдүлөр. ²³Олар: «Бу гандыр. Патышалар өз араларында уршуп, бири-бирлерини өлдүрендирлер. Эй,

моваплылар, гелиң, оларың олжасыны талалың!» дийип гыгырышдылар. ²⁴Моваплылар ысрайылларың дүшелгесине геленде, ысрайыллар аяга галып, оларың гаршысына хужүме гечдилер. Ысрайыллар моваплылары ызына ковуп чыкардылар. Олар Моваба чозуп гирип, уршы ол ерде хем довам этдирдилер. ²⁵Ысрайыллар бүтин Мовабың галаларыны ер билен егсан эдип, оларың әхли оңат экеранчылык ерлерини дашдан долдуруп вейран этдилер, әхли сув чешмелерини бентләп, әхли мивели агачларыны чапдылар. Дине Мовабың пайтагты Кирхараседиң керпич диварлары йыкылман галды, йөне сапанлы эсгерлер оны хем габап, галаның үстүне хужүм этдилер. ²⁶Мовап патышасы душманларының өзүнден үстүн чыкып баряныны гөрөнде, янына еди йүз саны гылычлы эсгер алып, Эдом патышасының гошунларының ичинден бөвсүп гечмекчи болды, эмма бу баша бармады. ²⁷Онсоң Мовап патышасы өз орнуна патыша болжак новбахар оглуны галаның диварында якма гурбанлыгы хөкмүнде хөдүрледи. Ысрайыла гаршы гахар-газап мөвжеди. Шонуң үчин хем ысрайыллар Мовапдакы сөвешти бес эдип, өз юртларына доландылар.

4-нжи бап

Эляша пыгамбер гарып дул аяла көмек эдйәр

¹Пыгамберлерден болан бир адамың аялы Эляша: «Гулуң әрим өлди. Сен билйәрсин, гулуң Ребби сылап, ондан горкярды. Алгыдарымыз ики чагамы өзүне гул эдинмек үчин алып гитмәге гелипдир» дийип аглады.

²Эляша ондан: «Саңа нәхили көмек эдип билерин? Маңа айт, өйүңизде нәме бар?» дийип сорады. Ол аял: «Сениң гырнагыңың өйүнде бир голча ягындан башга зады ёк» дийип жогап берди. ³Эляша шейле дийди: «Бар, дашары чык-да, әхли гоңшуларыңдан бош гап диле, нәче көп йыгнап билсең, шонча-да говы. ⁴Онсоң огулларың билен биле ичери гирип, гапыны яп-да, йыгнан гапларыңа яг гуяп башла, доланларыны бир гапдала айыр-да гоыйбер». ⁵Ол аял Эляшаның янындан гайтды. Ол өйүне гелдиде, гапыны ичинден япды. Огуллары гаплары оңа гетирип берйәрдилер, ол долдурярды. ⁶Гаплар доланда, аял оглуна: «Маңа ене бир гап гетирип бер» диййәрди. Оглы оңа: «Башга гап ёк» дийип жогап берди. Шондан соң яг гелмеси кесилди. ⁷Ол аял Худайың адамының янына гелип, оңа бар болан зады гүррүң берди. Эляша: «Бар яглары сат-да, карзыңы үз, галаны хем огулларың билен гүзеран айламагыңыза етер» дийди.

Эляша пыгамбер шунемли гурплы аяла көмек эдйәр

⁸Гүнлерин биринде Эляша Шунемин үстүнден гечип барярды. Ол ерде бир гурплы аял онуң чөреге гелмегини хайыш этди. Шейдип, Эляша хер сапар шол ерден геченде, шол аялың өйүне чөреге барарды. ⁹Ол аял адамына шейле дийди: «Хемише янымыздан гечйән бу адамың Худайың мукаддес адамыдыгына гөз етирдим. ¹⁰Гел, оңа үчекде бир кичижик отаг салып, онуң үчин ёрган-дүшек, сачак, отургыч ве чыра гоялы. Онсоң ол хер сапар бизе геленде, шол ерде болуп билер».

¹¹Бир гүн Эляша оларга гелди ве яңкы кичижик отага чыкып, шол ерде ятды. ¹²Эляша хызматкәри Гейхаза йүзленип: «Шунемли аялы чагыр» дийди. Хызматкәри оны чагырды. Бу аял гелип, хызматкәриң өңүнде дурды. ¹³Эляша хызматкәрине йүзленип: «Аялдан: „Сен бициң үчин шунча зәхмет чекипсиң. Саңа нәхили көмек эдип билерис? Сениң адыңдан патыша я-да серкерде билен геплешейинми?“ дийип сора» дийди. Аял хем: «Мен өз халкымың арасында яшарын» дийип жогап берди. ¹⁴Эляша хызматкәринден: «Мен онуң үчин башга нәме эдип билерин?» дийип сорады. Гейхазы оңа: «Догруданам, онуң оглы ёк, әри хем гарры» дийип жогап берди. ¹⁵Эляша: «Аялы чагыр» дийди. Хызматкәри оны чагырды, аял гелип, гапының агзында дурды. ¹⁶Эляша аяла йүзленип: «Ене бир йылдан, эдил шу вагт гужагыңда оглуң болар» дийди. Аял: «Ёк, женабым, эй, Худайың адамы, гырнагыңы алдама» дийди. ¹⁷Эмма ол аял гөврели болуп, Эляшаның оңа айдышы ялы, бир йылдан, эдил шол вагтда бир огул догурды. ¹⁸Оглан улалып, гүнлерин биринде оракчыларың арасындакы какасының янына гитди. ¹⁹Ол какасына: «Вай, келләм, келләм!» дийип гыгырансон, какасы хызматкәрине: «Оны эжесиниң янына экит» дийди. ²⁰Хызматкәр оны гөтерип, эжесиниң янына гетирди. Чага гүнортана ченли эжесиниң дызында отуруп, онсон өлди. ²¹Эжеси оны гөтерди-де, ёкары чыкарып, Худайың адамының дүшегинде ятырды. Онсон ол гапыны япды-да, чыкып гитди. ²²Аял адамсыны чагырып: «Гайрат эдип, хызматкәрлериң бирини эшеги

билен биле мениң яныма ибер. Мен тиз Худайың адамының янына гидип гелейин» дийди. ²³Адамсы ондан: «Бу гүн айың башы дәл я-да Сабат гүни дәл. Сен нәме үчин онуң янына шу гүн гитжек?» дийип сорады. Аялы хем: «Хемме зат говы, алада этме» дийип жогап берди. ²⁴Аял эшеги гаңчалап, хызматкәрине: «Йөр, гаты сүр, өзүм айдянчам эшеги хаяллатма» дийди. ²⁵Шейдип, аял Кармел дагына, Худайың адамының янына гелди. Худайың адамы аялы бир мензилден гөрүп, хызматкәри Гейхаза: «Серет, шунемли аял гелйәр!» ²⁶Сен тиз ылгап, аялың өңүнден чык-да, ондан: „Саг-саламатмысың, адамың саг-саламатмы? Чагаң саг-саламатмы?“ дийип сора» дийди. Аял хем: «Саг-саламатлыкдыр» дийип жогап берди. ²⁷Аял дагдакы Худайың адамының янына барып, онуң аягына япышды. Гейхазы оны айыржак болуп, оңа голай гелди, йөне Худайың адамы оңа: «Аяла дегме, чүнки онуң калбы ажы хасратдан долудыр. Реб муны менден яшырды, маңа бу барада хич зат айтмады» дийди. ²⁸Онсон аял оңа: «Женабым, мен сенден огул диледимми нәме? Мен саңа мени алдама диймедимми нәме?» дийди. ²⁹Эляша Гейхаза шейле дийди: «Билиңи гушада, элиңе мениң хасамы алып, ёла дүш. Эгер сен ёлда кимдир бирине душайсаң, оңа салам берме, бири саңа салам берсе, онуң саламыны алма. Сен мениң хасамы чаганың йүзүне гой». ³⁰Онсон чаганың эжеси: «Ребден хем-де сениң адыңдан ант ичйәрин. Мен сенсиз хич ере гымылдамарын» дийди. Шондан соң Эляша еринден туруп, ол аялың ызы билен гитди. ³¹Гейхазы олардан өңинчә

барып, хасаны чаганың йүзүне гойды, йөне чага демсиз-дүйтсүз ятырды. Гейхазы Эляшаның өнүнден чыкмага гитди. Ол оңа: «Чага энтэк хем оя дәл» дийип хабар берди.

³²Эляша өе гиренде, дүшегинде ятан өли чаганы гөрди. ³³Шейдип, ол ичери гирип, гапыны япды-да, Реббиң адына дилег этди. ³⁴Онсоң ол дүшеге, чаганың ятан ерине гелип, агзыны онуң агзына, гөзлерини онуң гөзлерине, эллерини онуң эллерине гоюп, чаганың үстүне язылып ятды. Шондан соң чаганың эндамы йылап башлады. ³⁵Эляша еринден туруп, отагда эйләк-бейләк гезмеледи. Онсоң ол ене-де дүшеге гечип, ятан чаганың үстүне язылып ятды. Чага еди гезек асгырып, гөзлерини ачды. ³⁶Эляша Гейхазыны чагырып: «Шунемли аялы чагыр» дийди. Гейхазы оны чагырды. Аял Эляшаның янына гелди. Эляша оңа: «Оглуны ал» дийди. ³⁷Ол аял гелип, тагым эдип, Эляшаның аягына йыкылды. Онсоң ол оглуны алып, чыкып гайтды.

Зәхерли чорба

³⁸Эляша Гилгала доланып баранда, юрта ачлык хөкүм сүрйәрди. Пыгамберлер топары онуң өңүнде отырды. Эляша хызматкәрине йүзленип: «Улы газаны атар-да, пыгамберлере чорба биширип бер» дийди. ³⁹Пыгамберлерин бири от йыгмак үчин чөле гитди. Ол ябаны үзүм агажыны тапды. Ол шол агажың мивесинден донуны долдурып йыгды. Ол ябаны мивелерин нәмедигини билмесе-де, олары дограп, газандакы чорбаның ичине атды. ⁴⁰Чорбадан адамлар гуюп бердилер. Адамлар чорбаны дадып гөрүп: «Эй, Худайың

адамы, газандакы чорбадан ийсек өлерис» дийип гыгырышдылар. Адамлар оны ийип билмедилер. ⁴¹Эляша: «Маңа ун гетирип берин» дийди. Онсоң ол уны газана атып: «Адамлар чорба гуюп бер, гой, олар ийсинлер» дийди. Шондан соң газандакы чорбаның зәхери айрылды.

Эляша пыгамбер йүз адамы доюря

⁴²Багалшалышадан бир адам гелди. Ол Худайың адамы үчин хасылының илкинжи етишен мивесинден оңа азык гетирди. Ол Эляша өз халтасында йигрими саны арпа чөреги билен тәзе бугдай сүммүллерини гетирип берди. Эляша: «Булары халка бер, гой, адамлар ийсинлер» дийди. ⁴³Эмма хызматкәри оңа: «Бужагазы мен йүз адамың өңүнде нәдип гояйын?» дийди. Эмма Эляша ене-де гайталап: «Муны халка бер, гой, адамлар ийсинлер, чүнки Реб шейле диййәр: „Хеммелер ийип доярлар ве нахар артып хем галар“» дийди. ⁴⁴Шейдип, хызматкәр баржа затлары адамларын өңүнде гойды. Олар нахардан ийип дойдулар ве Реббиң айдышы ялы нахар артып хем галды.

5-нжи бап

Нагаман ёканчлы дери кеселинден саплянря

¹Сирия патышасының Нагаман атлы бир серкердеси барды. Ол женабының өңүнде иң абрайлы хемде иң улы хормата эе болан адамды, чүнки Реб Нагаманың үсти билен Сирия еңиш берипди. Бу батыр йигит ёканчлы дери кеселинден эжир чекйәрди. ²Сириялылар Ысрайыла

чозушларының биринде бир ысрайыллы гызжагазы есир алыпдылар. Бу гызжагаз Нагаманың аялының хызматына берленди. ³Бир гүн шол гызжагаз бикесине: «Вах, мениң женабым Самария шәхериндәки пыгамберин янына гитседи! Ол Нагаманың дери кеселини бежерерди» дийди. ⁴Онсоң Нагаман патышаның янына гидип, оңа ысрайыллы гызжагазың айдан затларыны гүррүң берди. ⁵Сирия патышасы оңа: «Бар, гит, мен Ысрайыл патышасына сениң билен хат хем ёллайын» дийди.

Нагаман он еди батман ^a күмүш, алты мүң алтын теңче хем-де он лай эгин-эшик алып, Ысрайыл патышасының янына гитди. ⁶Нагаман хаты Ысрайыл патышасына гетирип берди. Хатда шейле дийлип языланды: «Шу хаты окап, мениң хызматкәрим Нагаманы сениң яныңа иберендигими билерсиң. Сен оны дери кеселинден бежер». ⁷Ысрайыл патышасы бу хаты окап: «Жан алып, жан берер ялы мен Худаймы? Нәме үчин бу адам яныма адам ёллап, оны дери кеселинден гутулт диййәр? Ол мениң билен давалашмага бахана гөзлейәр» дийип, якасыны йыртып гыгырды.

⁸Худайың адамы Эляша Ысрайыл патышасының якасыны йыртаныны эшидип, онуң янына бир хабарчы ёллап: «Сен нәме яқаңы йыртан болян? Нагаман мениң яныма гелип, Ысрайылда бир пыгамберин бардыгыны билсин» дийди. ⁹Шейдип, Нагаман атлары ве сөвеш арабалары билен гелип, Эляшаның өйүниң ишигинде дурды. ¹⁰Эляша онуң янына бир хабарчы ёллап: «Гит-де,

Иордан дерясының сувуна еди гезек ювун, шонда сен кеселинден сапланып тәмизленерсин» дийди. ¹¹Эмма Нагаманың муңа гахары гелип, шейле дийди: «Ол мениң үчин хөкман дашары чыкып, янымда дуруп, өз Худайы Реббе дилег эдип, элини ёканчлы дери кеселли ериң үстүне гоюп, оны бежерер өйтдүм. ¹²Дамаскың Абана ве Парпар дерялары Ысрайыл сувларының барындан оңат дәлми нәме? Мен шол деряларда ювнуп, тәмизленип билмейэринми нәме?» Нагаман ызына өврүлди-де, гахарлы гитди. ¹³Эмма Нагаманың хызматкәрлери онуң янына гелип: «Эй, атамыз, эгер пыгамбер саңа бир кын иш буйран болса, сен оны этмезмидиң? Онуң саңа бар айдан зады: „Ювун-да, тәмиз бол“. Бу дагы нәмежик?!» дийдилер. ¹⁴Шейдип, Нагаман гидип, Худайың адамының айдышы ялы еди гезек Иордан дерясына чүмүп чыкды. Шондан соң онуң тени яш огланың тени ялы болуп, ол кеселинден сапланды ве тәмиз болды.

¹⁵Онсоң Нагаман янындакылар билен биле Худайың адамының янына доланып барды. Ол гелип, Эляшаның өңүнде дуруп: «Мен инди тутуш ер йүзүнде Ысрайылың Худайындан башга хич бир худайың ёкдугына гөз стирдим. Хайыш эдйэрин, бу гулуң пешгешини кабул эдэй» дийди. ¹⁶Эляша: «Хузурында хызмат эдйән Реббимден ант ичйэрин, мен хич зат алжак дәл» дийди. Нагаман Эляша пешгеши ал дийип нәче ялбарса-да, ол алмакдан боюн гачырды. ¹⁷Онсоң Нагаман шейле дийди: «Эгер пешгеши кабул этмежек болсаңыз,

^a 5:5 Он еди батман – еврейче он киккар. Бу такм. 340 кг деңдир.

онда, гой, бу гулуңа Ысрайылдан ики гатыр йүки топрак берилсин, чүнки бу гулуң мундан бейләк дине Реббе садакалар ве якма гурбанлыкларыны хөдүрләр. ¹⁸Эмма Реб мени шу ишде багышласын: женабым сежде этмек үчин Риммон бутханасына гиренде, мениң элимден япышяр. Шонда мен хем Риммон бутханасында онуң билен сежде этмели болярын. Мен ол ерде сежде эденимде, гой, Реб мен–гулуңы бу иш үчин багышласын». ¹⁹Эляша пыгамбер: «Аркайын гидибер» дийип, Нагаманы угратды.

Нагаман Эляшаның янындан гайдып, бираз ёл гечипди. ²⁰Худайың адамы Эляшаның хызматкәри Гейхазы: «Мениң женабым бу сириялы Нагамана рехим эдип, онуң өзүне гетирен пешгешини кабул этмеди. Ребден ант ичйәрин, мен онуң ызындан ылгап гидип, ондан бир затлар алайын» диен пикире гелди. ²¹Шейдип, Гейхазы Нагаманың ызындан гитди. Нагаман кимдир бириниң ызындан ылгап гелйәнини гөрүп, оны гаршыламак үчин арабадан бөкүп дүшдиде: «Эйгиликмидир?» дийип сорады. ²²Гейхазы шейле жогап берди: «Эйгиликдир. Мениң женабым: „Эфрайым даглык юрдундан пыгамберлер топарындан ики санысы эдил шу вагт мениң яныма гелди. Шолара гайрат эдип бир ярым батман төвереги^а күмүш билен ики лай эшик берәй“ дийип, мени сениң яныңа иберди». ²³Нагаман: «Үч батмандан артык эдип алай» дийип, Гейхаза өз диенини этдирди. Нагаман үч батмандан говрак^б күмши ики халта салып, халтаның

агзыны даңды. Ол олары ики лай эшиги билен өз ики хызматкәриниң элине тутдурды. Нагаманың хызматкәрлери бу халталары гөтерип, Гейхазының өңүнден йөрәп гитдилер. ²⁴Олар гала етенлеринде, Гейхазы халталары Нагаманың хызматкәрлериниң элинден алып, өйде гизледи. Гейхазы хызматкәрлер билен хошлашып, олары ызларына угратды.

²⁵Гейхазы женабының янына барып, онуң өңүнде дурды. Эляша ондан: «Гейхазы, сен ниреде болдуң?» дийип сорады. Гейхазы хем: «Гулуң хич ере-де гитмеди» дийип жогап берди. ²⁶Эмма Эляша гахарланып: «Нагаман сени гаршыламак үчин арабасындан дүшенде, мен рухда сениң билен дәлмидим? Бу күмүш, эгин-эшик, зейтундыр үзүм баглары, гоюнлар, өкүзлер ве гуллардыр гырнаклар алының вагтымы нәме? ²⁷Шонуң үчин хем Нагаманың дери кесели сенден ве сениң неслиңден хич хачан айрылмасын» дийди. Шейдип, Гейхазы гар ялы дув-ак дери кесели билен Эляшаның янындан чыкып гайтды.

6-нжы бап

Палта сувуң йүзүне чыкяр

¹Пыгамберлер топары Эляша шейле дийдилер: «Гөршүң ялы сениң баштутанлыгыңда яшаян еримиз бизе гаты дарлык эдйәр. ²Иордан дерясына гидип, хер биримиз ол ерден пүрс йыгнап, шо тайда яшарымыз ялы, жай гурмага бизе ругсат эт». Эляша пыгамбер олар гитмәге ругсат берди.

^а 5:22 *Бир ярым батман төвереги* – еврейче *бир киккар*. Бу такм. 34 кг деңдир.

^б 5:23 *Үч батмандан говрак* – еврейче *ици киккар*. Бу такм. 70 кг деңдир.

³Онсоң пыгамберлерин ичинден бири оңа: «Сен хем өз гулларың билен гидэй» дийип ялбарды. Эляша хем: «Боляр» дийип жогап берди. ⁴Шейдип, Эляша пыгамбер олар билен гитди. Олар Иордан дерясына гелип, агач чапмага башладылар. ⁵Олардан бири агач чапып йөркө, палтасы учуп гидип, сува гачды. Ол хем бар сесине гыгырып: «Вах, женабым, ол аманат затды» дийди. ⁶Онсоң Худайың адамы: «Ол нирэ гачды?» дийип сорады. Ол Эляша пыгамбере палтаның гачан ерини гөркезенде, Эляша бир чыбык кесип алып, оны эдил палтаның гачан ерине оклап, демир палтаны сувуң йүзүне чыкартды. ⁷Эляша: «Ал оны» дийди. Ол адам элини узадып, палтаны алды.

Эляша пыгамбер ве Сирия гошуну

⁸Сирия патышасы Ысрайылың гаршысына урушарка өз нөкерлери билен генешип, олара дүшелгесиниң ниреде болжакдыгыны айтды. ⁹Эмма Худайың адамы Ысрайыл патышасына шол ерден гечмән, эгэ болмагыны дуйдуруп хабар ёллады, чүнки сириялылар шол ерде букуда отырдылар. ¹⁰Ысрайыл патышасы Худайың адамының дуйдуран еринде яшаян адамлара хабар ёллады ве олар хабардар болдулар. Эляша шол ер барада дине бирки гезек дөл-де, бирнөче гезек дуйдурыш берди.

¹¹Сирия патышасының муңа гаты гахары гелди. Ол өз нөкерлерини чагырып, олардан: «Ханы, маңа айдың, бизиңкилерден ким Ысрайыл патышасы билен арагатнашык сакляяр?» дийип сорады. ¹²Онсоң онуң нөкерлериниң бири шейле дийди: «Хич ким, женап патышам. Ысрайылда Эляша

пыгамбер бар. Ол хатда сениң ятян отагында сөзлейән хер бир сөзүңде Ысрайыл патышасына етирийэр». ¹³Патыша: «Гидиң-де, оны тапың. Мен адам иберип, оны эле саларын» дийди. Патыша: «Эляша Дотанда» дийип хабар берилди. ¹⁴Шейлелик билен патыша ол ере атлар, сөвеш арабалары билен улы гошун иберди. Олар гиже гелип, галаның дашыны габадылар.

¹⁵Худайың адамының хызматкэри ирден туруп, дашары чыкды. Гөрсе, атлар ве сөвеш арабалары билен гелен Сирия гошуну галаның даш-төверегини габапдыр. Хызматкэри оңа: «Вах, женабым, биз инди нэме эдерис?» дийип гыгырды. ¹⁶Эляша: «Горкма, чүнки бизиң янымыздакыларың саны оларыңкыдан көпдүр» дийип жогап берди. ¹⁷Онсоң Эляша дилег эдип: «Эй, Реб, мениң хызматкэримниң гөзлерини ачай, гой, ол гөрсүн» дийди. Реб Эляшаның хызматкэриниң гөзлерини ачды. Хызматкэр дагда Эляшаның төверегиниң атлардыр сөвеш арабалары сыпатындакы отдан долудыгыны гөрди. ¹⁸Сириялылар Эляшаның үстүне хүжүм эденлеринде, ол Реббе дилег эдип: «Бу халкың гөзлерини көр эт» дийди. Реб Эляшаның дилег эдиши ялы оларың гөзлерини көр этди. ¹⁹Эляша олар: «Гөзлейән адамыңызы бу ерден тапып билмерсиңиз, чүнки сиз ялңышлык билен шу ере гелипсиңиз. Мениң ызыма дүшүн, мен сизи гөзлейән адамыңызың янына экидейин» дийди. Шейдип, Эляша сириялылары Самария гетирди.

²⁰Олар Самария гирен бадына, Эляша дилег эдип: «Эй, Реб, буларың гөзлерини ач, гой, олар гөрсүнлер»

дийди. Реб оларың гөзлерини ачды. Олар өзлериниң Самариядадыгыны гөрдүлөр. ²¹Ысрайыл патышасы сириялылары гөрүп, Эляшадан: «Женабым, булары гырып ёк эдейинми? Булары өлдүрейинми?» дийип сорады. ²²Эляша шейле жогап берди: «Ёк, булары гырма! Сен гыржак болян адамларыңы өз гылыжың, өз яйың билен басып алдыңмы нәме? Оларың өңлеринде ийип-ичерлери ялы чөрөк ве сув гой. Шондан соң олар өз хөкүмдарларының янына гитсинлер». ²³Шейдип, патыша олар үчин гаты көп нахар тайярлады. Сириялылар ийип-ичип боланларындан соңра патыша олары өз ёлларына угратды. Сириялылар өз хөкүмдарларының янына гитдилер. Шондан соң олар узак вагтлап Ысрайылың үстүне хужүм этмедилер.

Самариядакы ёвуз ачлык

²⁴Бираз вагт геченден соң, Сирияның патышасы Бенхадат әхли гошуны топлап, Самарияның гаршысына йөрише чыкып, онуң дашыны габады. ²⁵Габав эдилен Самарияда элхенч ачлык башланды. Самария халкы бир эшегиң келлесини сегсен күмүш теңнә, бир шакәсе ^a кепдери дерисини болса бәш күмүш теңнә сатды. ²⁶Ысрайыл патышасы галаның диварының үстүнден гечип барярка, бир аял: «Эй, женап патышам, көмөк эт» дийип гыгырды. ²⁷Патыша хем: «Ёк, гой, Реб саңа көмөк этсин. Мен саңа нәхили көмөк эдейин? Менде не бугдай бар, не-де шерап» дийди. ²⁸Патыша ондан: «Нәме арз-шикаятың бар?» дийип сорады. Аял шейле

жогап берди: «Бу аял маңа: „Сен өз оглуңы бер, биз шу гүн оны иерис, эртир болса мениң оглумы иерис“ дийди. ²⁹Шейдип, биз мениң оглумы биширип ийдик. Эртеси гүн мен оңа: „Оглуңы бер, иели“ дийдим. Эмма ол оглуңы гизләпдир». ³⁰Патыша бу аялың айдан затларыны эшидип, якасыны йыртды. Патыша галаның диварының үстүнден гечип барярка, халк онуң эшиклериниң астындан жул геендигини гөрди. ³¹Патыша ант ичип: «Эгер мен шу гүн Шападың оглы Эляшаның келлесини алмасам, гой, Худай маңа-да муны ве мундан хем бетерини гөркезсин» дийди. ³²Шейдип, патыша өз хузурындан бир чапары Эляшаның янына ёллады.

Эляша өз өйүнде отырды. Яшулулар хем онуң билен биле отырдылар. Чапар гелип етмәнкә, Эляша яшулулара йүзленип, шейле дийди: «Бу ганхорың мениң келләми алмага бир чапары шу ере ёлланындан хабарыңыз бармы? Средип дуруң, шол чапар геленде, гапыны япың-да, оны ичери гиризмәң. Анха, онуң ызындан женабының аяк сесем-ә эшидилйәр». ³³Эляша олар билен гүрлешип отырка, патыша онуң янына гелип: «Мен нәме үчин мундан артык Реббе бил баглайын? Бу бетбагтчылыгы би-зиң башымыздан индерен хут Реббин Өзүдир!» дийди.

7-нжи бап

¹Эляша шейле жогап берди: «Реббин сөзүни эшит. Ол шейле диййәр: „Эртир шу вагтлар Самарияның дөвезесиниң агзында бир керсен сайлама ун

^a **6:25 Бир шакәсе** – еврейче кабың дөртден бири. Бу такм. 0,3 литре дендир.

адаты баха, ягны үч мысгала ^a голай күмше, ики керсен арпа-да адаты баха, ягны үч мысгала голай күмше сатылар“». ²Онсоң патышаның иң якын нөкерлеринин бири Худайың адамына: «Хатда Реб гөкден пенжирелер ачаянда-да, хей, шейле-де бир зат болуп билерми?» дийди. Эмма Эляша: «Сен муны өз гөзүң билен гөрөрсиң, йөне ондан иймерсиң» дийди.

Сириялылар гачярлар

³Самария галасының дервезесинин дашында дөрт саны ёканч дери кеселли адам барды. Олар бири-бирлерине шейле дийишдилер: «Нэме үчин биз өлйәнчэк, шу ерде отурмалы? ⁴Гала гирели дийсек, галада элхенч ачлык хөкүм сүрйэр, биз ол ерде өлерис. Эмма биз бу ерде отурсагам өлерис. Гел, инди сириялыларың дүшелгесине гачып гидели. Эгер олар бизи дири галдырсалар-а, яшарыс, өлдүрселер-де өлерис». ⁵Шейдип, олар сириялыларың дүшелгесине гитмек үчин алагараңкыда туруп, оларың дүшелгесиниң гырасындан бардылар. Ол ерде хич ким ёкды. ⁶Чүнки Таңры Сирия гошунына сөвеш арабаларыныңдыр атларының сесини ве эгирт улы гошуның гох-галмагалыны эшитдирипди. Олар бири-бирлерине: «Ысрайыл патышасы бизе гаршы урушмак үчин Хет патышаларыны, Мүсүр патышаларыны хақына тутандыр» дийишдилер. ⁷Шейдип, сириялылар горкуп, чадырларыны, атларыдыр эшеклерини ве дүшелгедэки бар затларыны шол дурушуна ташлап, өз жанларыны халас этмек үчин алагараңкыда ызларына

гачып гидипдилер. ⁸Бу ёканч дери кеселли адамлар дүшелгэниң гырасына гелип, бир чадыра гирип ийип-ичдилер. Онсоң ол ерден күмүш, алтын, эгин-эшик экидип, олары гизледилер. Соңра олар ене-де ызларына өврүлип гелип, башга бир чадыра гирдилер. Ол ердэки бар болан затлары экидип, олары да гизледилер.

⁹Онсоң олар бири-бирлерине шейле дийишдилер: «Бизиң бу эдишимиз догры дәл. Бу гүн хош хабар гүнүдир. Эгер биз дымып, эртир даң атара гарашсак, бизиң башымыза бела гелер. Шонуң үчин хем йөрүң, гиделиң-де, патышаның көшгүндэкилериң барына хабар берелиң». ¹⁰Шейдип, олар гелип, шэхериң дервезебанларыны чагырдылар ве гыгырып: «Биз сириялыларың дүшелгесине гитдик. Эмма ол ерде диңе даңылгы дуран атлардыр эшеклерден ве ташлап гидишлери ялы дуран чадырлардан башга не адам бар, не-де сес-үйн» дийип хабар бердилер. ¹¹Ондан соң дервезебанлар гыгырып, патышаның көшгүндэкилере жар этдилер. ¹²Патыша гиже туруп, хызматкэрлерине шейле дийди: «Сириялыларың бизе нэме этжек боляндкларыны мен сизе айдып берейин. Олар бизиң ачлыкдан яңа өлүп барянымызы билип, чөлде гизленмек үчин дүшелгэни ташлап гиден болмалыдырлар. Сириялылар: „Ысрайыллар шэхерден чыканларында, биз олары дири тутарыс-да, шэхере гирерис“ диен пикирдедирлер». ¹³Патышаның хызматкэрлериниң бири: «Гой, бирнэче адам шэхерде галан бэш

^a 7:1 *Үч мысгал* – еврейче *бир шекел*. Бир шекел 11,6 гр дендир.

аты алсын-да, гидип, сириялыларың дүшелгесини барлап гелсин. Чүнки шөхерде галанларың ыкбалы-да эдил өңки өлен ысрайылларыңкы ялы болар» дийди. ¹⁴Шейдип, олар ики адамы сайладылар, патыша олары ики саны ат ве ики саны сөвеш арабасы билен Сирия гошунының ызындан иберди. Патыша олар: «Гидиң-де, бар зады аныклан» дийип буйрук берди. ¹⁵Шейдип, олар сириялыларың ызындан Иордан дерясына ченли гитдилер. Ёл бойы оларың ховлугып, ташлап гиден эгин-эшиклеринден ве бейлеки гош-голамларындан долуды. Онсоң чапарлар ызларына доланып гелип, муны патыша хабар бердилер.

¹⁶Соң халк гидип, сириялыларың дүшелгесини талады. Шейдип, Реб-биң айдышы ялы бир керсен сайлама ун үч мысгала голай күмше, ики окара арпа-да үч мысгала голай күмше чалшылды. ¹⁷Патыша өзүне иң якын болан нөкерини дервезэнің агзында гойды. Халк оны дервезэнің агзында басалады ве ол өлди. Патыша Худайың адамының янына геленде, нөкер Худайың адамының айдышы ялы өлүпди. ¹⁸⁻¹⁹Чүнки Худайың адамының патыша: «Эртир шу вагтлар Самарияның дервезесиниң агзында ики окара арпа үч мысгала голай күмше, бир окара сайлама ун үч мысгала голай күмше чалшылар» диенде, патышаның иң якын нөкери Эляша пыгамбере: «Эгер Реб гөкден пенжирелер ачып, дәне ягдыраянда-да, хей, шейле зат болуп билерми?» дийипди. Эляша пыгамбер хем: «Сен оны өз гөзлериң билен гөрерсиң, йөне сен ондан иймерсиң» дийип жогап берипди. ²⁰Ол

нөкер бабатда хақыкатдан хем шейле болды. Халк оны дервезэнің агзында басалады ве ол өлди.

8-нжи бап

Шунемли аял ерини ызына аялр

¹Эляша оглуны дирелден аяла шейле дийипди: «Тур-да, өй-ичериң билен гидип, яшап билжек еринде месген тут, чүнки Реб бу юрдун башына еди йыллык ачык гетиржек». ²Бу аял Худайың адамының табшырышы ялы хем этди. Ол өз өй-ичериси билен пилиштлилериң юрдуна гидип, шол ерде еди йыл яшады. ³Еди йылдан соң бу аял пилиштлилериң юрдундан гайдып гелди. Ол өйүниң ве ериниң ызына гайтарылып берилмегини сорамак үчин, патышаның хузурына гитди. ⁴Шол вагт патыша Худайың адамының хызматкэри Гейхазы билен геплешип отырды. Патыша Гейхаза йүзленип: «Ханы, онда маңа Эляшаның гөркезен бейик гудратлары хақда айдып бер» дийди. ⁵Гейхазы Эляшаның өлүни дирелдиши барада гүррүң берип отырка, Эляша тарапындан оглы дирелдилен аял патышадан өйүниң ве ериниң ызына гайтарылып берилмегини сорамага гелди. Гейхазы хем: «Эй, женап патышам, ине, бу шол диен аялым билен Эляшаның дирелден огланы» дийди. ⁶Патыша бу аялдан соранда, ол патыша болуп гечен затлар барада жикмежик гүррүң берди. Шейдип, патыша эмелдарларының бирини чагырып, шейле буйрук берди: «Бу аялың бар задыны гайтарып бер, юрды ташлап гиден гүнүнден тэ шу гүне ченли меллегиниң бар гирдежисини хем ызына бер» дийип эвр этди.

Эляша тыгамбер ве Хазайыл

⁷Эляша Дамаска гелди. Шол вагт Сирия патышасы Бенхадат хассады. Патыша: «Худайың адамы шу ере гелипдир» дийип хабар бердилер. ⁸Патыша эмелдары Хазайыла шейле дийди: «Яның билен совгатлар алда, Худайың адамыны гаршыламага гит. Онсоң онуң үсти билен Ребден сора: „Мен шу хассалыкдан сагалармыкам?“». ⁹Шейдип, Хазайыл өзи билен Дамаскың дүрли-дүмен харытларындан кырк дүе йүки совгатлар алып, Худайың адамыны гаршыламага гитди. Ол барып, Эляшаның өңүнде дуруп: «Сирия патышасы гулуң Бенхадат: „Мен бу хассалыкдан сагалармыкам?“ дийип сорамак үчин мени сениң яныңа иберди» дийди. ¹⁰Эляша Хазайыла: «Бар-да патыша: „Сен хөкман сагаларсың“ дий, эмма Реб маңа онуң хөкман өлжекдигини гөркезди» дийди. ¹¹Эляша Хазайыла гөзүни айырмаздан серетди велин, Хазайыл утанып гызарды. Онсоң Худайың адамы аглады. ¹²Хазайыл ондан: «Женабым, сен нәме үчин агляарсың?» дийип сорады. Эляша шейле жогап берди: «Мен сениң ысрайыл халкының башына ёвуз гүнлери гетиржекдигиңи билип агляарын. Сен оларың галаларына от берип, сөвешде оларың иң оңат эсгерлерини гылычдан гечирерсиң, оларың чагаларының келлелерини енжип, гөврели аялларының гарынларыны дилерсиң». ¹³Хазайыл: «Көпекден пархы болмадык бу гулуң бейле улы ишлери эдер ялы ким болупдыр?» дийди. Эляша: «Реб маңа сениң Сирия патыша болжагыңы гөркезди» дийип жогап берди. ¹⁴Онсоң Хазайыл Эляшаның янындан

гайдып, өз женабы Бенхададың янына гелди. Бенхадат ондан: «Эляша сана нәме дийди?» дийип сорады. Хазайыл: «Ол сен хөкман гутуларсың дийди» дийип жогап берди. ¹⁵Эмма эртеси гүн Хазайыл бир өртги алып, оны сува батырды-да, патышаның йүзүне япып, оны богуп өлдүрди. Онсоң онуң ерине Хазайылың өзи патыша болды.

Яхуда патышасы Ехорам
(2 Йыл язгылары 21:1-20)

¹⁶Ысрайыл патышасы Ахабың оглы Ёрамың шалыгының бәшинжи йылында, Яхуда патышасы Ехошападың оглы Ехорам Яхуда патышалык эдип башлады. ¹⁷Ехорам патыша боланда отуз ики яшындады. Ол Иерусалиме секиз йыл патышалык этди. ¹⁸Ахабың несиллериниң эдиши ялы, Ехорамда Ысрайыл патышаларының ёлларындан йөреди, чүнки Ахабың гызы онуң аялыды. Ехорам Реббиң назарында йигренжи ишлери этди. ¹⁹Эмма Реб Давуда онуң несиллеринден бириниң өмүрлик тагтда отуржакдыгыны вада берендиги ве Өз гулы Давут билен эхт эдендиги үчин Яхуданы дерби-дагын этмек ислементи.

²⁰Ехорамың дөврүнде эдомлылар гозгалаң турзуп, Яхуданың гол астындан чыкдылар ве өзлерине бир патыша гойдулар. ²¹Онсоң Ехорам сөвеш арабалы гошуны билен Сагыра гитди. Эдомлылар Ехорам билен онуң серкерделериниң дашыны габадылар, йөне Ехорам гиже эдомлыларың габавыны бөвсүп гечди. Онуң гошуны-да өйли-өйлерине гачып гайтды. ²²Шейдип, Эдом шу гүне ченли хем Яхуда гаршы гозгалаң турзуп, оңа гарашсыз болуп гелиёр.

Эдил шол вагтда Либна галасы хем Яхуданың гаршысына уруш турузды.

²³Ехорамың бейлеки ишлери, онуң әхли әден ишлери яхуда патышаларының йыл язгыларында языландыр.

²⁴Ехорам ата-бабаларына говушды. Ол Давут галасында, аталарының янында жайланды. Онсоң онуң орнуна оглы Ахазя патыша болды.

Яхуда патышасы Ахазя

(2 Йыл язгылары 22:1-6)

²⁵Ысрайыл патышасы Ахабың оглы Ёрамың шалыгының он икинжи йылында Яхуда патышасы Ехорамың оглы Ахазя патыша болды. ²⁶Ахазя патыша боланда йигрими ики яшын дады. Ол Иерусалиме бир йыл патышалык этди. Онуң әжеси Аталя Ысрайылың патышасы Омрының агтыгыды. ²⁷Ахазя хем Ахабың машгаласының пис ёлундан йөреди. Ол хем Ахабың машгаласы ялы Реббиң назарында йигренжи ишлери этди, чүнки Ахазя оларың гиевсиди.

²⁸Ахазя Ахабың оглы Ёрам билен Сирияның патышасы Хазайыла гаршы урушмак үчин Рамотгилгада гитди. Сириялылар шол ерде Ёрамы ярададылар. ²⁹Ысрайыл патышасы Ехорам Рамотгилгатда Хазайыла гаршы уршуп йөркә, сириялыларың өзүне салан яраларыны бежертмек үчин Йизрегеле гайдып гелди. Яхуда патышасы Ёрамың оглы Ахазя яраланан Ахабың оглы Ёрамы гөрмек үчин Йизрегеле гитди.

9-нжы бап

Еху Ысрайыла патыша белленйәр

¹Әляша пыгамберлер топарындан бирини чагырып, шейле дийди:

«Билиңи гушап, элиңе шу зейтун яглы голчаны алып, Рамотгилгада гит.

²Ол ере барып, Нимшиниң агтыгы, Ехашападың оглы Ехувы гөзләп тап. Онуң янына бар-да, оны ёлдашларының арасындан алып, ички отага әкит.

³Онсоң яглы голчаны ал-да, оны Ехувың депесинден гуюп, Реб шейле диййәр дий: „Мен сени Ысрайыла патыша эдип беллейәрин“. Онсоң сен ол ерде хич хили эгленме-де, тиз гач».

⁴Шейдип, яңкы яш пыгамбер Рамотгилгада гитди. ⁵Яш пыгамбер Рамотгилгада геленде, бу ерде гошун серкерделери генеш эдип отуран экенлер. Яңкы яш пыгамбер оларың бирине: «Әй, серкерде, мен сана бир хабар гетирдим» дийди. Еху: «Хайсымыз үчин?» дийип сорады. Яш пыгамбер хем: «Сениң үчин, серкерде» дийип жогап берди. ⁶Шейдип, Еху туруп, яш пыгамбер билен биле ичери гирди. Яш пыгамбер хем онуң депесинден яг гуюп, шейле дийди: «Ысрайыл Худайы Реб шейле диййәр: „Мен сени Өз халкым болан Ысрайыла патышалыга беллейәрин.

⁷Сен же набың Ахабың машгаласыны гырарсың. Мениң гулларым болан пыгамберлериң ве хемме гулларымың ганы үчин Изебелден өч аларын. ⁸Чүнки Ахабың машгаласының екежеси-де дири галмаз. Мен Ысрайылда исле гул болсун, исле азат – Ахапдан болан әхли эркекleriң барыны гырарын. ⁹Мен Ахабың машгаласыны Небадың оглы Яробгамың несиллери ве Ахьяның оглы Багшаның несиллери ялы эдерин. ¹⁰Изебели Йизрегел галасының голайында итлер иер, оны хич ким жайламаз“». Онсоң яш пыгамбер шейле дийди-де, десине өйден чыкып гачды.

¹¹Еху даша чыкып, патышаның серкерделеринин янына геленде, олар ондан: «Эйгиликмидир? Бу дәли сениң яныңа нәме үчин гелипдир?» дийип сорадылар. Еху: «Бу адамың кимдигини ве онуң гүррүңлерини өзүңиз билиәңиз-ә!» дийип жогап берди. ¹²Олар: «Ёк, бу ялан. Бизе хакыкаты айт» дийдилер. Онсоң Еху: «Онуң маңа бар диен зады Реб шейле диййәр: „Мен сени Ысрайыла патыша этмек үчин башыңа яг гуюп сайлаярын“» дийди. ¹³Онсоң оларың бары дессине донларыны чыкарып, басганчакларың үстүне Ехувың аягының астына яздылар. Соңра сурнай чалып: «Яшасын Еху патыша!» дийип жар этдилер.

Ысрайыл патышасы Ёрам өлдүрилийәр

¹⁴Шейлелик билен Нимшиниң агтыгы, Ехошападың оглы Еху Ысрайыл патышасы Ёрама гаршы дилдүвшүк гурады. Шол вагт Ёрам бүтин ысрайыл халкы билен бирликде Рамотгилгады Сирия патышасы Хазайылың хүжүминден гораярды. ¹⁵Эмма Ёрам патыша Рамотгилгатдакы Сирия патышасы Хазайыла гаршы урушда сириялыларың өзүне салан яраларыны бежертмек үчин Йизрегеле гайдып гелипди. Шейдип, Еху бейлеки гошун серкерделерине: «Эгер мениң билен ылалашсаңыз, Йизрегелдәки Ёрама хабар етирилмез ялы, екеже адамы-да Рамот галасындан чыкармаң» дийди. ¹⁶Еху шейле дийди-де, өзүниң сөвеш арабасына мүнүп, Йизрегеле гитди, чүнки Ёрам шол ерде яраланып ятырды. Яхуда патышасы Ахазя хем Ёрамы гөрмек үчин Йизрегеле гелипди.

¹⁷Йизрегелде диңиң үстүнде дуран бир гаравул барды. Ол гаравул Ехувың якынлашып гелиән гошунны гөрүп: «Мен бизе тарап гелиән бир топар эсгери гөрйәрин» дийди. Ёрам патыша хем: «Бир атлыны оларың өңүнден ибер. Ол барып олардан: „Эйгиликмидир?“ дийип сорасын» дийип буйрук берди. ¹⁸Шейдип, бир атлы Ехувың өңүнден чыкып: «Патыша: „Эйгиликмидир?“ дийип сораяр» дийди. Еху оңа: «Эйгилиги нәме этжек? Дүш мениң ызыма!» дийип жогап берди. Гаравул хем: «Чапар оларың янына барды, йөне ызына долананок» дийип хабар берди. ¹⁹Онсоң Ёрам икинжи бир атлыны Ехувың янына ёллады. Ол хем оларың янына барып: «Патыша: „Эйгиликмидир?“ дийип сораяр» дийди. Еху оңа: «Эйгилиги нәме этжек? Дүш мениң ызыма!» дийип жогап берди. ²⁰Гаравул ене-де: «Чапар оларың янына барды, йөне ызына долананок. Гелиәниң ат чапдырышы Нимшиниң агтыгы Ехувың ат чапдырышына меңзейәр, чүнки Еху аты аягалдыгына чапдырандыр» дийип хабар берди.

²¹Ёрам: «Сөвеш арабасыны тайярлаң» дийди. Олар онуң сөвеш арабасыны тайярладылар. Ысрайыл патышасы Ёрам билен Яхуда патышасы Ахазя херси өз сөвеш арабасында ёла дүшдүлер. Олар Ехувың өңүнден чыкмага гитдилер. Олар йизрегелли Набодың меллегинде Ехува саташдылар. ²²Ёрам Ехувы гөрүп: «Еху, эйгиликмидир?» дийип сорады. Еху: «Эжең Изебелиң эдйән көп зынагәрлиги, жадыгөйлиги билен эйгилик ниреден болсун?!» дийип жогап берди. ²³Онсоң Ёрам Ахазя: «Бу

хайынлыкдыр, Ахазя!» дийип гыгырып, ат арабасыны ызына өвүрди-де гачды. ²⁴Еху бар гүйжи билен яйыны чекип, Ёрамың ики эгниниң ортасындан урды. Ок онуң йүрегинден гечип, ол өз сөвеш арабасына йыкылды. ²⁵Еху өз серкердеси Бидкара шейле дийди: «Оны галдыр-да, йизрегелли Набодың меллегине ташла. Биз ата атланып, сениң билен биле Ёрамың какасы Ахабың ызындан гелйэркэк, Реббиң оңа гаршы айдан сөзүни ядыңа сал: ²⁶„Дүйн Мен Набодың ве онуң огулларының ганыны Өз гөзүм билен гөрдүм. Мен – Реб алмытыңы эдил шу меллекде бержекдигими айдяндырын“. Шонуң үчин хем оны хэзир Реббиң айдышы ялы меллеге ташла».

Еху Яхуда патышасы Ахазяны ве ша аялы Изебели өлдүрйэр

²⁷Яхуда патышасы Ахазя муны гөрүп, Бейтхагана тарап гачды. Еху онуң ызындан ковуп: «Ахазяны-да атың» дийди. Олар Иблегам галасының голайындакы Гур япгыдында Ахазяны арабасының үстүнде атып яраладылар. Онсоң Ахазя Мегидо гачып барып, шол ерде өлди. ²⁸Ахазяның хызматкэрлери онуң жеседини арабада Иерусалиме гетирип, оны шол ерде Давут галасында өз губурында, аталарының янында жайладылар.

²⁹Ахабың оглы Ёрамың патышалыгының он биринжи йылында Ахазя Яхуда патыша болупды.

³⁰Еху Йизрегеле геленде, муны Изебел эшидип, гөзлерине сүрме чекди, сачларына тимар берип, пенжиреден дашары середип дурды. ³¹Еху дервезеден гиренде, Изебел: «Сен хем өз женабыны өлдүрөн Зимри ялысың!

Эйгилиге гелдиңми?» дийип сорады. ³²Еху башыны галдырып, пенжирэ тарап середип: «Ким мениң тарапым-да? Ким бар?» дийип гыгырды. Онсоң ики-үч саны көшк агтасы ёкардан Ехува серетди. ³³Еху олар: «Изебели ере ташлан» дийип гыгырды. Шейдип, олар Изебели ере ташладылар. Онуң ганы диварың, атларың йүзүне сычрады. Атлар онуң жеседини басгыладылар. ³⁴Онсоң Еху ичери гирип, ийип-ичип: «Бу нәлетленен аялың угуруна чыкып, оны жайлаң, чүнки ол патышаның гызыдыр» дийди. ³⁵Олар оны жайламага гиденлеринде, онуң диңе келле сүңкүнден, аякларындан, элиниң пенжелеринден башга хич зат тапмадылар. ³⁶Олар ызларына гелип, гөрөн затларыны Ехува гүррүң бердилер. Еху хем: «Ине, Реббиң гулы тишбели Ыляс аркалы айдан сөзи шудур: „Изебелиң маслыгыны Йизрегелде итлер иер. ³⁷Изебелиң жеседи Йизрегелде экин мейданларына дерс болар. Шонуң үчин хем хич ким оны ‘Бу Изебелдир’ дийип танап билмез“» дийди.

10-нжы бап

Еху Ахабың несиллерини өлдүрйэр

¹⁻²Ахабың Самарияда етмиш оглы ве огул агтыклары барды. Еху Самариядакы Йизрегел баштутанлары болан яшулулара ве Ахабың несиллерине хоссарлык эдйәнлере шейле мазмунлы хат язып иберди: «Женабыңың огулларыдыр огул агтыклары сизиң яныңыздадыр, шейле хем атлар, сөвеш арабалары, гала ве яраглар сизиң хызматыңыздадыр. ³Хатгы алан дессиңизе патышаңың огулларыдыр огул агтыкларындан иң

мынасыбыны сайлап, оны атасының тагтында отурдып, женабыңызың огулларыдыр агтыклары үчин уруш эдиң». ⁴Самарияның баштутанларының ве Ахабың несиллерине хоссарлык эдйәнлең горкудан яңа йүреклери ярылды. Олар: «Серет, Ысрайыл патышасы Ёрам билен Яхуда патышасы Ахазя Ехува гаршы дуруп билмедилер, онсоң биз нәдип оңа гаршы дуралы» дийишдилер. ⁵Шейдип, көшги доландырыжы, шәхер хәкими, яшулулар ве Ахабың несиллерине хоссарлык эдйәнлер Ехува хабар ёллап: «Биз сениң гулларың, биз сениң диениң билен боларыс. Биз хич кими патышалыга беллемерис. Өзүң нәмәни макул билсең, шоны-да эт» дийдилер. ⁶Онсоң Еху Самария икинжи хатыны ёллап шейле дийди: «Эгер сиз мениң тарапымда болуп, мениң диенлериме боюн болсаңыз, онда сиз патышанызың огулларыдыр агтыкларының барының келлесини алып, эртир шу вагт мениң яныма Йизрегеле гелиң». Ахабың етмиш огулудыр агтыклары өзлерини тербиеләп етишдирен шәхер баштутанларының янындадылар. ⁷Олар хаты алып, онда айдылышы ялы патышаның огулларыдыр агтыкларының етмишисини хем тутуп, оларың келлелерини кесдилер. Олар патыша огулларыныңдыр агтыкларының келлелерини себеде салып, Йизрегеле Ехувың янына ибердилер. ⁸Чапар гелип: «Патышаның огулларыныңдыр агтыкларының келлелери гетирилди» дийип хабар берди. Еху: «Олары ики үйшмек эдиң-де, эргире ченли дервезәниң агзында гоюң» дийип табшырык берди. ⁹Эртеси ир билен Еху халкың өңүне чыкып,

шейле дийди: «Сиз языксыз адамлар. Женабым Ёрама гаршы дилдүвшүк гуруп, оны өлдүрен мен. Эмма бу ятанлары өлдүрен ким? ¹⁰Онда шуны билип гоюң. Реббиз Ахабың огулларыдыр огул агтыкларына гаршы айдан сөзлериниң хич бири хем ерде галмаз, чүнки Реб Өз гулы Ыляс аркалы диен сөзлерини бержай этди». ¹¹Шейдип, Еху Ахабың Йизрегелде яшаян гарындашларының барыны, онуң әхли баштутанларыны, якын достларыны, руханыларыны гырып, екеже адамы хем дири галдырмады.

¹²⁻¹³Онсоң Еху Самария тарап ёла дүшди. Ол ёлда чопанларың Бейтекет диен дүшелгесинде Яхуда патышасы Ахазяның гарындашларына саташып, олардан: «Сиз ким боларсыңыз?» дийип сорады. Олар: «Биз Ахазяның гарындашларыдырыс. Биз шазадалар билен, ша аялының огуллары билен гөрме-гөрше барярдык» дийип жогап бердилер. ¹⁴Еху өз адамларына: «Булары дири тутуң» дийди. Олар Ахазяның гарындашларыны дири тутуп, шол ердәки Бейтекет гуйының янында оларың кырк икисини хем өлдүрдилер. Еху олардан екежесини хем дири галдырмады.

¹⁵Еху ол ерден гайдып, өзүни гаршыламага гелйән Рекабың оглы Ёнадаба саташды. Еху оңа салам берип, ондан: «Мениң йүрегимин сениңки билен бир болшы ялы, сениң йүрегиң-де мениңки билен бирми?» дийип сорады. Ёнадап хем: «Бирдир» дийип жогап берди. Еху: «Эгер шейле болса, онда элиң узат» дийди. Ёнадап Ехува тарап элини узатды. Еху оны араба мүндүрди. ¹⁶Еху оңа: «Мениң билен гит-де, Реббе вепалыдыгымы гөр» дийди. Шейдип,

Ехувың адамлары Ехонадабы онун сөвеш арабасына мүндүрдилер. ¹⁷Еху Самария гелип, Реббин Ыляс аркалы айдан сөзүне гөрө Ахабың галан тохум-тижиниң барыны иң соңкусына ченли gyрып ёк этди.

Еху Багала сежде эдйәнлери ёк эдйәр

¹⁸Онсоң Еху бүтин халкы йыгнап, олар а йүзленип шейле дийди: «Сиз Ахап Багала вепалы болды дийип пикир эдйәнсиңиз, эмма мениң – Ехувың Багала Ахапдан хас вепалыдыгымы гөрерсиңиз. ¹⁹Шонуң үчин хем шу вагт Багалың пыгамберлериниң, Багала сежде эдйәнлериң, онуң руханларының барыны мениң яныма чагырың. Оларың екежесини хем галдырмаң, чүнки мен Багала улы гурбанлык хөдүр этжек. Оларың ичинден екежеси гелмән галайса, ол дири галмаз». Эмма бу Ехувың Багала сежде эдйәнлери ёк этмек үчин гуран хилесиди. ²⁰Еху өз адамларына: «Багалың хатырасына оңа сежде этмек үчин йыгнанышык гүнүни ыглан эдиң» дийип буйрук берди. Ехувың адамлары Багала сежде эдилмели гүни ыглан этдилер. ²¹Еху тутуш Ысрайыла хабар ёллады. Багала сежде эдйән эхли кишилер гелди, гелмән галан екеже адам хем ёкды. Гелен адамларың бары Багалың бутханасына гирди. Бутхана тә босагасына ченли адамдан долды. ²²Еху Багала сежде эдиленде гейилиён мукаддес донлары саклаян рухана: «Багала сежде эдйәнлериң барына дон гетирип бер» дийди. Ол сакчы хем оларың барына дон гетирип берди. ²³Онсоң Еху Рекабың оглы Ёнадап билен Багалың бутханасына гирди. Еху Багала сежде

эдйәнлери йүзленип: «Төверегинизе середип гөрүң, араңызда Реббе сежде эдйәнлерден хич ким болмасын, дине Багала сежде эдйәнлер болсун» дийди. ²⁴Ондан соң Еху билен Ёнадап гурбанлыклары ве якма гурбанлыклары хөдүрлемек үчин ичери гирдилер. Еху бутхананың дашында сегсен адамы гоюп, олар: «Сизиң элиңизе берйән бу адамларымдан екежеси гачып гутулайса, олар үчин өз келләңиз билен жогап берерсиңиз» дийди.

²⁵Еху якма гурбанлыгыны берип гутаран бадына, эсгерлери ве оларың серкерделерине йүзленип: «Бутхана гириң-де, оларың барыны гирың, екежесини хем гачыраймаң» дийди. Шейдип, олар Багалың гулларының барыны гылычдан гечирдилер. Эсгерлер ве серкерделер оларың жесетлерини дашары чыкарып ташладылар. Соңра олар Багалың бутханасына ыбадат эдилйән ички отага гирдилер. ²⁶Шол ерде олар Багалың бутханасындакы дикме дашы дашары чыкарып, оны күл-оврам этдилер. ²⁷Олар Багалың дикме дашыны йыкдылар. Багалың бутханасыны йыкып, оны хажатхана өвүрдилер. Ол шу гүне ченли хем шейледир.

²⁸Шейдип, Еху Ысрайылда Багала сежде эдилмегиниң соңуна чыкды. ²⁹Эмма Еху Небадың оглы Яробгамың гүнәли ишлеринден эл чекмедди. Яробгам Бейтелдәки ве Дандакы алтын гөлелери сежде эдип, ысрайыл халкына гүнә этдирди. ³⁰Реб Ехува: «Сен Мениң назарымда догры иш эдип, Ахабың тохум-тижи бабатда Мениң йүрегимиз ислегини ерине етирдиң. Шонуң үчин хем сениң неслиң дөрдүнжи арка ченли Ысрайыла патыша болар» дийди. ³¹Эмма Еху Ысрайыл

Худайы Реббиң канунларыны бүтин калбы билен бержай этмеди. Ол ысрайыл халкына гүнэ этдирен Яробгамың гүнэлеринден эл чекмеди.

Ехувың өлүми

³²⁻³³Шол дөвүрдө Реб Ысрайылын чэклерини кичелтмэге башлады. Сирия патышасы Хазайыл Иордан дeryсының гүндогарындан гатлылара, рубенлилере ве манашалылара ченли болан бүтин Гилгат топрагыны, Арнон жүлгесиниң якасындакы Арогерден Гилгада ве Башана ченли болан тутуш юрды басып алды. ³⁴Ехувың галан ишлери, эхли эден ишлери ве эдерменликлери барада ысрайыл патышаларының йыл язгыларында языландыр. ³⁵Шейдип, Еху ата-бабаларына говушды. Ол Самарияда аталарының янында жайланды. Онсоң онуң орнуна Ехувың оглы Ехогахаз патыша болды. ³⁶Еху Самарияда Ысрайыла йигрими секиз йыл патышалык этди.

11-нжи бап

Яхуда ша аялы Аталя

(2 Йыл язгылары 22:10–23:15)

¹Яхуда патышасы Ахазяның эжеси Аталя оглуның өлдүрилендигини эшиден бадына, Ахазя патышаның тохум-тижиңиң барыны өлдүртди. ²Эмма Ехорам патышаның гызы, Ахазя патышаның аял доганы Ехошеба патышаның өлдүрилмели огулларының ичинден Ёвашы огурлап, оны энекеси билен ятылян отагда гойды. Шейдип, Ехошеба Ёвашы Аталядан гизледи ве ол өлмөн галды. ³Ол Ехошеба билен алты йыллап Реббиң өйүнде гизленип гезди. Шол дөвүрдө Аталя юртда шалык эдйәрди.

⁴Единжи йылда Ехояда руханы Кари гошунының йүзбашыларыны ве көшк гаравулларыны өз янына Реббиң өйүне чагырды. Онсоң Ехояда шол ерде олар билен эхт эдишди ве олар ант ичирип, соң Ахазя патышаның оглы Ёвашы олара гөркезди. ⁵Ехояда баштутанлара шейле буйрук берди: «Сиз шейле эдин: „Сабат гүни нобатчылыга гелениңизиң үчден бири патышаның көшгүни гаравулласын. ⁶Бейлеки үчден бириңиз Сур дервезесини гаравуллаң. Үчүнжи бөлегиңиз болса дервезеде бейлеки гаравулларың арка тарапында нобатманобат гаравулчылык эдиң. ⁷Сизиң Сабат гүни нобатчылыкдан бошаян ики топарыңыз Реббиң өйүни гаравулламалыдыр. ⁸Әхлиңизиң элиңиз яраглы болсун, сиз патышаның дашыны габарсыңыз. Сизе якынлашан адам өлдүрилсин. Патыша гирсе-чыкса янында болуң“».

⁹Серкерделер Ехояда руханының табшыран затларыны онуң айдышы ялы ерине етирдилер. Оларың херси өз адамларыны Сабат гүни нобатчылык эденлери ве нобатчылык этмедиклери алып, Ехояда руханының янына гелдилер. ¹⁰Ехояда руханы Давут патышаның Реббиң өйүндәки найзаларыны, галканларыны серкерделере берди. ¹¹Гаравулларың херси эллери яраглы патышаны горамак үчин Реббиң өйүниң гүнортадан демиргазык тарапына ченли гурбанлык сыпасының ве өйүң төверегинде дурдулар. ¹²Онсоң Ехояда Ахазя патышаның оглы Ёвашы дашары чыкарып, башына тэч гейдирип, оңа патышалык эhtiң нусгасыны берди. Ёвашың башына яг гуюп, оны патышалыга белледилер. Гаравуллар Ёвашы патыша дийип ыглан этдилер.

Олар эл чарпышып: «Яшасын патыша!» дийип гыгырышдылар.

¹³Аталя гаравулларың ве адамларың сесини эшидип, халкың янына Реббин өйүне гелди. ¹⁴Гөрсе, ине, патыша адата гөрә сүтүниң янында дурды. Серкерделердир сурнайчылар-да патышаның янындадылар. Юрдуң бүтин халкы шатланып, сурнай чаларды. Аталя якасыны йыртып: «Хайынлык! Хайынлык!» дийип гыгырды. ¹⁵Онсоң Ехояда руханы гошун йүзбашыларына: «Аталяны бу ерден чыкарың. Онуң ызына эрени гылычдан гечириң» дийип буйрук берди. Чүнки руханы: «Гой, ол Реббин өйүнде өлдүрилмесин» дийипди. ¹⁶Шейдип, олар Аталяны тутдулар. Оны Ат дервезесинден патышаның көшгүне гетирип, шол ерде өлдүрдилер.

¹⁷Халк Реббин халкы болар ялы, Ехояда Реббин, патышаның ве халкың арасында эхт этди. Шейле хем патыша билен халкың арасында-да эхт этди. ¹⁸Онсоң юрдуң бүтин халкы Багалың бутханасына барып, оны йыкды. Ондакы гурбанлык сыпаларыны, бутлары дөвүп, бөлек-бөлек эдип ташладылар. Олар Багалың руханысы Маттаны гурбанлык сыпаларының өңүнде өлдүрдилер. Онсоң Ехояда руханы Реббин өйүне гаравуллар гойды. ¹⁹Ол йүзбашылары, карилери, гаравуллары, юрдуң бүтин халкыны өзи билен алып гитди. Олар патышаны Реббин өйүнден гаравулларың дервезесиниң ёлы билен көшге гетирдилер. Ёваш ша тагында отурды. ²⁰Шейдип, юрдуң бүтин илаты шат болды. Аталя патышаның өйүнде гылыч билен өлдүриленден соң, шәхерде үмсүмлик болды.

²¹Ёваш ^a патышалык эдип башлана, еди яшындады.

12-нжи бап

Яхуда патышасы Ёваш

¹Исрайыл патышасы Ехувиң шалыгының единжи йылында Ёваш патышалык эдип башлады. Ол кырк йыллап Иерусалимде патышалык этди. Онуң эжеси Беершебадан болуп, ады Сибяды. ²Ёваш өмүрбойы Реббин назарында догры ишлери этди, чүнки Ехояда руханы оңа шейле тәлим берипди. ³Муна гарамаздан, сеждегәхлер йыкылманды. Халк энтек-энтеклерем шол сеждегәхлерде гурбанлык берип, якымлы ыслы түтөтти якярды.

⁴Ёваш руханылара шейле дийди: «Сиз мукадес садака хөкмүнде Реббин өйүне багыш эдилен күмшүң, илат санавында топланан күмшүң, хер кимиң өз башына дүшен кесгитли мөчбердәки берен күмшүниң ве хер адамың Реббин өйүне мейлетинлик билен берен күмшүниң барыны йыгнаң. ⁵Гой, хер бир руханы шу хазынадарларың биринден күмүш алсын-да, оны Реббин өйүниң бежердилмели ери бар болса, шоны бежертмек үчин улансын». ⁶Эмма Ёвашың патышалыгының йигрими үчүнжи йылында-да руханылар Реббин өйүниң бежерилмели ерлерини бежермәндилер. ⁷Шонун үчин хем Ёваш патыша Ехояда руханы билен бирликде бейлеки руханылары хем чагырып, олар: «Сиз нәме үчин Реббин өйүни бежермейәрсиниз? Мундан бейләк сиз күмүш йыгнамаң. Йыгналан күмши Реббин өйүни

^a 11:21 *Ёваш* – еврейче *Еховаиш*. Бу Ёвашың бейлеки адыдыр.

бежермәге берин» дийди. ⁸Шейдип, руханылар халкдан күмүш алмазлыга ве Реббинц өйүни-де өзлери бежермезлиге разылашдылар.

⁹Онсоң Ехояда руханы бир сандыгы алып, онуң гапагындан бир дешик ачды-да, оны гурбанлык сыпасының янында, Реббинц өйүне гирлийән ериң саг тарапында гойды. Гапыны гаравуллаян руханылар Реббинц өйүне гетирилйән бар күмүшлери шол сандыгың ичине салардылар. ¹⁰Сандыкда көп күмүшүң топланандыгыны гөрөнлеринде, патышаның кәтиби билен баш руханы гелип, Реббинц өйүндәки бар күмүшү санап, торбалара салып чекердилер. ¹¹⁻¹²Онсоң олар чекилен күмүшү Реббинц өйүнде ишлейән ишчилере гөзегчилик эдйән баштутанлара берердилер. Олар хем шол күмүшден нечжарлара, Реббинц өйүнде ишлейән уссалара, даш өрүжилере, даш ёнужылара иш хакыны төләрдилер. Шонуң ялы хем олар күмүшү Реббинц өйүни бежертмек үчин агажы, ёнулан дашлары сатын алмага ве бежериш үчин зерур болан башга затлара харчлардылар. ¹³Эмма Реббинц өйүне гетирилен күмүшден Реббинц өйи үчин хич хили күмүш легенлер, мүченеклер, шакәселер, сурнайлар я-да алтындан, күмүшден башга хич хили гап-чанақлар ясалманды. ¹⁴Чүнки ол күмүш Реббинц өйүни бежерйән ишчилере берилйәрди. ¹⁵Ишчилере иш хакыны төлемек үчин эллерине күмүш берлен адамлардан күмүшүң хетди-хасабы соралмаярды, чүнки ол адамлар садыклык билен ишлейәрдилер. ¹⁶Эмма азык садакасы билен гүнә садакасына берлен күмүш Реббинц өйүне гетирилмеди, чүнки ол руханыларыңкыды.

¹⁷Шол дөвүрде Сирия патышасы Хазайыл Гатың үстүне чозуп, оны басып алды. Соңра ол Иерусалиме хүжүм этмеги йүрегине дүвди. ¹⁸Яхуда патышасы Ёваш аталары болан Яхуда патышалары Ехошападың, Ехорамың, Ахазяның Реббе багыш эден бар затларыны, өзүниң Реббе багыш эден бар затларыны, Реббинц өйүниң ве патышаның өйүниң хазыналарындакы алтының барыны алып, Сирия патышасы Хазайыла иберди. Шондан соң Хазайыл Иерусалимден эл чекди.

¹⁹Ёвашың бейлеки ишлери ве әхли эден ишлери яхуда патышаларының йыл язгыларында языландыр. ²⁰Ёвашың эмелдарлары оңа гаршы дилдүвшүк гурдулар ве оны Силла гидйән ёлда, Миллоның өйүнде өлдүрдилер. ²¹Бу иши эден Ёвашың эмелдарлары Шимгатың оглы Ёзабат билен Шомериң оглы Ехозабатды. Ёваш дүнйәден өтди ве Давут галасында, аталарының янында жайланды. Онсоң онуң ерине оглы Амазя патыша болды.

13-нжи бап

Ысрайыл патышасы Ехогахаз

¹Яхуда патышасы Ахазяның оглы Ёвашың патышалыгының йигрими үчүнжи йылында Ехувың оглы Ехогахаз Ысрайыла патыша болуп, Самарияда он еди йыл шалык сүрди. ²Ехогахаз Реббинц назарында йигренжи ишлери этди. Ол Небадың оглы Яробгамың Ысрайыла этдирен гүнәли ёлларындан йөрәп, гүнә этмекден эл чекмеди. ³Реб Ысрайыла гаршы гахары гелди. Ол ысрайыллары гайта-гайта Сирия патышасы Хазайылың ве Хазайылың оглы

Бенхададың элине берди. ⁴Ехогахаз Реббе ялбарды, Реб хем оны эшитди, чүнки Реб Ысрайылың чекйән сүтемини, Сирия патышасының олар берйән эзъетини гөрди. ⁵Шонун үчин хем Реб Ысрайыла бир халасгәр берди. Шондан соң олар Сирияның голастындан чыкдылар. Шейдип, ысрайыл халкы өңкүси ялы өз өйүнде асудалыкда яшады. ⁶Муңа гарамздан ысрайыл халкы Яробгамың несиллериниң Ысрайыла этдирен гүнәлеринден эл чекмән, гайтам гүнә газанмагыны довам этдирди. Ашера буты хем Самарияда галды. ⁷Шейдип, Ехогахазың диңе элли саны сөвеш арабалы эсгеринден, он сөвеш арабасындан ве он мүң пъяда гошунундан башга гошуну галмады, чүнки Сирия патышасы олары харман тозы кимин ёк эдипди. ⁸Ехогахазың бейлеки ишлери, әхли эден ишлери ве эдерменлиги барада ысрайыл патышаларының йыл язгыларында языландыр. ⁹Шейдип, Ехогахаз атабабаларына говушды. Ол Самарияда аталарының янында жайланды. Онсоң онун ерине оглы Еховаш патыша болды.

Ысрайыл патышасы Еховаш

¹⁰Яхуда патышасы Ёвашың шалыгының отуз единжи йылында Ехогахазың оглы Еховаш Ысрайыла патыша болуп, Самарияда он алты йыл шалык сүрди. ¹¹Еховаш Реббин назарында йигренжи ишлери этди. Ол Небадың оглы Яробгамың Ысрайыла этдирен гүнәлеринден эл чекмән, гайтам оны довам этдирди. ¹²Еховашың бейлеки ишлери ве әхли эден ишлери, Яхуда патышасы Амазя гаршы эден урушларында гөркезен эдерменлиги

барада ысрайыл патышаларының йыл язгыларында языландыр. ¹³Шейдип, Еховаш ата-бабаларына говушды. Ол Самарияда Ысрайыл патышаларының янында жайланды. Онсоң онун ерине оглы Яробгам тагта чыкды.

Эляша пыгамбериң өлүми

¹⁴Эляша агыр кеселләп ятырды. Онун өлмели пурсады голайланда, Ысрайыл патышасы Еховаш Эляшаның халыны сорамага гелди. Ол: «Эй, атам, атам! Ысрайылың сөвеш арабалары билен сөвеш арабалы эсгерлери!» дийип, сесли аглады. ¹⁵Эляша Еховаша: «Яйы хем оклары ал» дийди. Еховаш яй билен оклары алды. ¹⁶Эляша Ысрайыл патышасына: «Яйы чек» дийди. Еховаш онун айдышы ялы яйы чекди. Эляша эллерини патышаның эллериниң үстүнде гойды. ¹⁷Соңра ол Еховаша: «Гүндогар тарапдакы пенжирәни ач» дийди. Еховаш ол пенжирәни ачды. Эляша Еховаша: «Ат» дийди. Еховаш атды. Онсоң Эляша Еховаша йүзленип, шейле дийди: «Бу Реббин еңиш окудыр, Сирияның үстүнден еңиш окудыр! Сен Апекде сириялылара гаршы уршуп, олары иң соңкусына ченли гырып ёк этмелисин». ¹⁸Эляша довам эдип, Еховаша: «Оклары ал» дийди. Ол хем оклары алды. Эляша Ысрайыл патышасына: «Оклары ере ур» дийди. Еховаш хем оклары ере үч гезек урды-да сакланды. ¹⁹Онсоң Худайың адамының оңа гахары гелип: «Сен бәш я-да алты гезек урмалыдың, шонда сириялылары соңуна ченли гырардың. Инди сен Сирияны диңе үч гезек еңерсиң» дийди.

²⁰Шейдип, Эляша дүнийәден өтди ве оны жайладылар. Моваплыларың

лешгерлери хер бахарда Ысрайыл топрагына чозуп гирердилер. ²¹Бир сапар ысрайыллар өлүсини жайлап дуркалар, лешгерлерин гелиянини гөрүп, яңкы өлини Эляшаның габрына ташладылар-да гачдылар. Ол өли адам Эляшаның сүңклерине галташан бадына дирелип, аяга галды.

Ысрайыл Сирияны еңйәр

²²Сирия патышасы Хазайыл Ехогаказың бүтин өмрүне Ысрайыла сүтем эдип гелипди. ²³Эмма Реб Ыбрайым, Ысхак ве Якуп билен эден әхти үчин ысрайыллара мерхемент эдип, рехим-шепагат гөркезди ве олары голдады. Реб олары хеләк этмек исле меди. Шу вагта ченли хем олары Өз хузурындан ковмады.

²⁴Сирия патышасы Хазайыл дүйәден өтди ве онуң ерине оглы Бенхадат патыша болды. ²⁵Ехогаказың оглы Еховаш Хазайылың оглы Бенхадата гаршы уршуп, онуң какасы Ехогахаза гаршы уршуп алан галаларының барыны Бенхадатың элинден алды. Еховаш Бенхадата үч гезек еңлише сезевар эдип, Ысрайылың галаларыны ызына гайтарып алды.

14-нжи бап

Яхуда патышасы Амазя (2 Йыл язгылары 25:1-24)

¹Ехогаказың оглы Ысрайыл патышасы Еховашың шалыгының икинжи йылында Ёвашың оглы Амазя Яхуда патыша болды. ²Ол патыша болан вагты йигрими бәш яшындады. Ол Иерусалимде йигрими

докуз йыл патышалык этди. Онуң әжеси Иерусалимден болуп, ады Ехогадынды. ³Амазя Реббинң назарында догры ишлери этсе-де, атасы Давут ялы дәлди. Ол какасы Ёвашың эден ишлери ялы ишлер этди. ⁴Эмма сеждегәхлер айрылмады. Адамлар энтек-энтеклерем шол ерлерде гурбанлык берип, якымлы ыслы түтетги якярдылар. ⁵Амазя өз патышалыгыны кувватландырып, патыша вагты какасыны өлдүрөн хызматкәрлери өлдүрди. ⁶Йөне Мусаның Төвратда берлен табшырыкларыны бержай эдип, Амазя какасыны өлдүрөн хызматкәрлеринң огулларыны өлдүрмедди, чүнки Реб шол китапта: «Аталар огуллары үчин өлүмө хөкүм эдилмесин. Огуллар хем аталары үчин өлүмө хөкүм эдилмесин. Хер ким дине өз эден женаятына гөрә өлүмө хөкүм эдилсин» дийип табшырык берипди ^a.

⁷Амазя Дуз жүлгесинде он мүң саны эдомлыны гырып, Села галасыны басып алды. Ол Села галасыны Ёктеел дийип атландырды. Ол шу гүне ченли хем шейле атландырылып гелийәр.

⁸Онсоң Амазя Ехогаказың оглы, Ехувың агтыгы Ысрайыл патышасы Еховаша чапарлар ёллап: «Гел, йүзбейүз гөрүшли» дийди. ⁹Ысрайыл патышасы Еховаш Яхуда патышасы Амазяның янына адам иберип, шейле дийди: «Ливандакы яндак Ливандакы кедр агажына савчы ёллап: „Гызың огулма аяллыга бер“ дийип сорапдыр. Эмма Ливандакы бир вагшы хайван гечип барярка яндагы депеләпдир. ¹⁰Элбетде, сен эдомлылары гырдың

^a 14:6 Серет: Кан 24:16.

ве муна сениң гөвнүң галкды. Шу еңцине гуван-да, өйүңде отур. Сен нәме үчин урушмага бахана агтарарсың? Сен өзүңиң ве Яхуданың халкының башына бела гетирерсиң».

¹¹Эмма Амазя муна гулак асмады. Шейдип, Ысрайыл патышасы Еховаш өз гошуны билен Яхуда патышасы Амазяның үстүне гитди. Еховаш Яхуданың Бейтшемеш диен еринде Амазя гаршы урушда онуң билен йүзбе-йүз болды. ¹²Яхудалар ысрайыл халкындан еңлип, өз чадырларына тарап гачып гитдилер. ¹³Ысрайыл патышасы Еховаш Ахазяның агтыгы, Ёвашың оглы Яхуда патышасы Амазяны Бейтшемешде тутды. Онсоң Еховаш Иерусалиме гелип, Иерусалимиң диварының Эфрайым дервезесинден Күнч дервезесине ченли болан дөрт йүз тирсек аралыгыны йыкды. ¹⁴Еховаш Реббиң өйүңиң ве патышаның өйүңиң хазыналарындакы алтын-күмшүң, гапгачларың барыны, булардан дашары-да есир алнан адамлары алып, Самария доланып гелди.

¹⁵Еховашың бейлеки ишлери, әли эден ишлери, эдерменлиги ве Яхуда патышасы Амазя билен эден уршы барада ысрайыл патышаларының йыл язгыларында языландыр. ¹⁶Еховаш ата-бабаларына говушды. Ол Самарияда Ысрайыл патышаларының янында жайланды. Онсоң онуң ерине оглы Яробгам патыша болды.

¹⁷Ёвашың оглы Яхуда патышасы Амазя Ехогахазың оглы болан Ысрайыл патышасы Еховаш өленден сонра он бәш йыл яшады. ¹⁸Амазяның бейлеки ишлери яхуда патышаларының йыл язгыларында языландыр. ¹⁹Иерусалимде онуң гаршысына дилдүвшүк

гуралды. Онсоң Амазя Лакыша гачып гитди. Эмма онуң ызындан Лакыша адам иберип, олар оны шол ерде өлдүрдилер. ²⁰Онсоң Амазяның жеседини атлара йүклөп гетирдилер-де, оны Иерусалимде Давут галасында, аталарының янында жайладылар. ²¹Бүтин яхуда халкы Амазяның он алты яшындакы оглы Узыяны какасы Амазяның ерине патыша этди. ²²Узыя какасы Амазя ата-бабаларына говшандан соң, Эйлат галасыны тәзеден дикелдип, оны Яхуда гайтарып берди.

Ысрайыл патышасы Яробгам

²³Ёвашың оглы Яхуда патышасы Амазяның шалыгының он бәшинжи йылында Еховашың оглы Ысрайыл патышасы Яробгам Самария патыша болуп, кырк бир йыл шалык сүрди. ²⁴Яробгам Реббиң назарында йигренжи ишлери этди. Ол Небадың оглы Яробгамың Ысрайыла этдирен гүнәлеринден эл чекмеди. ²⁵Яробгам Ысрайыл Худайы Реббиң Өз гулы гатхеперли Эмитайың оглы Юнус пыгамбер аркалы айдышы ялы, Ысрайыл чәгини Лебохаматдан Араба деңзине ченли болан аралыкда тәзеден дикелтди. ²⁶Чүнки Реб Ысрайылың агыр мушакгатыны гөрди. Ысрайылда олара көмек берер ялы гулам, азат адамам галманды. ²⁷Йөне Реб Ысрайылың адыны гөклерин астындан өчүржек дийип айтманды. Реб ысрайыллары Еховашың оглы Яробгам аркалы халас этди.

²⁸Яробгамың бейлеки ишлери, әли эден ишлери, эдерменлиги, нәхили сөвешени ве онуң өң Яхуда дегилши болан Дамаскы ве Хаматы Ысрайыла гайтарып берши барада ысрайыл патышаларының йыл язгыларында

языландыр. ²⁹Яробгам ата-бабаларына говушды. Ол аталарының хем-де Ысрайыл патышаларының янында жайланды. Онсоң онуң ерине оглы Закаря патыша болды.

15-нжи бап

Яхуда патышасы Узыя (2 Йыл язгылары 26:1-23)

¹Ысрайыл патышасы Яробгамың шалыгының йигрими единжи йылында Амазяның оглы Яхуда патышасы Узыя патышалык эдип башлады. ²Узыя патыша боланда он алты яшындады. Ол Иерусалимде элли ики йыл патышалык этди. Онуң эжеси Еколя Иерусалимденди. ³Узыя өз какасы Амазя ялы Реббиң назарында догры ишлери этди. ⁴Муна гарамздан Узыя сеждегэхлери айырмады. Бүтин халк энтэк-энтэклерем шол ерлере барып гурбанлык берип, якымлы ыслы түтетги яярды. ⁵Реб она ёканчлы дери кесели билен эзъет берди. Ол тә өлйәнчә ёканчлы дери кеселинден эжир чекип, айратын ерде яшады. Патышаның оглы Ётам юртдакы халка баштутанлык эдип, көшги доландырды.

⁶Узыяның бейлеки ишлери ве эхли эден ишлери яхуда патышаларының йыл язгыларында языландыр. ⁷Узыя ата-бабаларына говушды. Ол Давут галасында, аталарының янында жайланды. Онсоң онуң ерине оглы Ётам патыша болды.

Ысрайыл патышасы Закаря

⁸Яхуда патышасы Узыяның шалыгының отуз секизинжи йылында Яробгамың оглы Закаря Ысрайыла патыша болуп, Самарияда алты ай

шалык сүрди. ⁹Закаря хем аталары ялы Реббиң назарында йигренжи ишлери этди. Ол Небадың оглы Яробгам Ысрайыла этдирен гүнәлеринден эл чек-меди. ¹⁰Ябешиң оглы Шаллум Закаря гаршы дилдүвшүк гурап, оны халкың өнүнде уруп өлдүрди-де, онуң ерине өзи патыша болды.

¹¹Закаряның бейлеки ишлери ысрайыл патышаларының йыл язгыларында языландыр. ¹²Реббиң Ехува: «Сениң несиллериң дөрдүнжи арка ченли Ысрайыл тагтында оту-рарлар» дийип берен вадасы бержай болды.

Ысрайыл патышасы Шаллум

¹³Яхуда патышасы Узыяның шалыгының отуз докузынжи йылында Ябешиң оглы Шаллум патыша болуп, Самарияда бир ай патышалык этди. ¹⁴Онсоң Гадының оглы Менахым Тирсадан чыкып, Самария гелди. Ол Самарияда Ябешиң оглы Шаллумы өлдүрүп, өзи онуң ерине патыша болды. ¹⁵Шаллумың бейлеки ишлери, гуран дилдүвшүги барада ысрайыл патышаларының йыл язгыларында языландыр. ¹⁶Шол дөвүрде Менахым Тирсадан башлап, Типсада ве онуң этрапларында яшаянларың барыны гырды. Өзүне галаның дервезесини ачмандыклары үчин, оларың барыны гырды ве гөврели аялларының гарынларыны ярды.

Ысрайыл патышасы Менахым

¹⁷Яхуда патышасы Узыяның шалыгының отуз докузынжи йылында Гадының оглы Менахым Ысрайыла патыша болды. Ол Самарияда он йыл патышалык этди. ¹⁸Менахым Реббиң назарында йигренжи ишлери

этди. Ол бүтин өмрүне Небадың оглы Яробгамың Ысрайыла этдирен гүнәлеринден эл чекмеди. ¹⁹Ашур патышасы Пул ^а Ысрайыла хужум этди. Менахым өз патышалыгыны куватландырмага көмөк эдери ялы, Пула бир муң еди йүз батман ^б күмүш берди. ²⁰Менахым Ашур патышасына күмүш бермек үчин Ысрайылдакы байларың барына жан башына бир йүз мысгалдан ^в говрак күмүш салгыт салды. Шондан соң Ашур патышасы юртда галман ызына гайтды.

²¹Менахымың бейлеки ишлери ве әхли эден ишлери барада ысрайыл патышаларының йыл язгыларында языландыр. ²²Менахым ата-бабаларына говушды. Оглы Пекахя онуң ерине патыша болды.

Ысрайыл патышасы Пекахя

²³Яхуда патышасы Узыяның шалыгының эллинжи йылында Менахымың оглы Пекахя Ысрайыла патыша болуп, Самарияда ики йыл шалык сүрди. ²⁴Пекахя Реббиң назарында йигренжи ишлери этди. Ол Небадың оглы Яробгамың Ысрайыла этдирен гүнәлеринден эл чекмеди. ²⁵Өз серкердеси Ремаляның оглы Пека элли саны гилгатлы билен Пекахя гаршы дилдүвшүк гурады. Пека Самарияда көшгүң ички галасында Аргоп ве Аръе билен бирликде Пекахяның үстүне хужум эдип, оны өлдүрүп, ерине өзи патыша болды. ²⁶Пекахяның бейлеки ишлери ве әхли эден ишлери ысрайыл патышаларының йыл язгыларында языландыр.

Ысрайыл патышасы Пека

²⁷Яхуда патышасы Узыяның шалыгының элли икинжи йылында Ремаляның оглы Пека Ысрайыла патыша болуп, Самарияда йигрими йыл шалык сүрди. ²⁸Пека Реббиң назарында йигренжи ишлери этди. Ол Небадың оглы Яробгамың Ысрайыла этдирен гүнәлеринден эл чекмеди.

²⁹Ысрайыл патышасы Пеканың дөврүнде Ашур патышасы Тиглатпилесергелип, Ыёны, Абелбейтмагаканы, Янованы, Кедеши, Хасоры, Гилгады, Желилэни ве тутуш Нафталы юрдуны басып алып, оларың халкларыны Ашура есир эдип әкитди. ³⁰Онсоң Эланың оглы Хошея Ремаляның оглы Пека гаршы дилдүвшүк гурап, онуң үстүне хужум этди ве оны өлдүрди. Соңра Узыяның оглы Ётамың патышалыгының йигриминжи йылында Хошея Пеканың ерине патыша болды. ³¹Пеканың бейлеки ишлери ве әхли эден ишлери ысрайыл патышаларының йыл язгыларында языландыр.

Яхуда патышасы Ётам

(2 йыл язгылары 27:1-9)

³²Ремаляның оглы Ысрайыл патышасы Пеканың шалыгының икинжи йылында Узыяның оглы Яхуда патышасы Ётам патышалык эдип башлады. ³³Ётам патыша болан вагты йигрими бәш яшындады. Ол Иерусалимде он алты йыл патышалык этди. Онуң әжеси Еруша Садогың гызыды. ³⁴Ётам какасы Узыя ялы Реббиң назарында догры

^а 15:19 Пул – Пулуң бейлеки ады Тиглатпилесер. Серет: 2Пат 15:29.

^б 15:19 Бир муң еди йүз батман – еврейче муң киккар. Бу такм. 34 тонна дендир.

^в 15:20 Бир йүз мысгал – еврейче элли шекел. Бу такм. 600 гр дендир.

ишлери этди. ³⁵Муна гарамаздан, ол сеждегэхлери айырмады. Халк энтек-энтеклерем шол ерлере барып, гурбанлык берип, якымлы ыслы түтетги якярды. Ётам Реббиң өйүниң демиргазык дервезесини гурды. ³⁶Ётамың бейлеки ишлери ве әхли эден ишлери яхуда патышаларының йыл язгыларында языландыр. ³⁷Шол дөвүрде Реб Сирия патышасы Ресини, Ремаляның оглы Пеканы Яхуданың гаршысына гойберип башлады. ³⁸Ётам ата-бабаларына говушды. Ол Давут галасында, аталарының янында жайланды. Оглы Ахаз онун ерине патыша болды.

16-нҗы бап

Яхуда патышасы Ахаз (2 Йыл язгылары 28:1-27)

¹Ремаляның оглы Пеканың шалыгының он единжи йылында Ётамың оглы Ахаз Яхуда патыша болды.

²Ахаз патыша болан махалы йигрими яшындады. Ол Иерусалимде он алты йыл патышалык этди. Ахаз атасы Давудың ызына эермән, өз Худайы Реббиң назарында нәдогры ишлери этди. ³Ахаз Ысрайыл патышаларының ёлы билен йөрәп, Реббиң ысрайылларың юрдундан ковуп чыкаран миллетлериниң йигренжи адаты боюнча өз оглуны отдан гечирди.

⁴Ол сеждегэхлерде, байырлыкларда ве гүр япраклы хер бир агажың астында гурбанлык берйәрди, якымлы ыслы түтетги түтейдәрди.

⁵Шол вагт Сирия патышасы Ресин билен Ысрайыл патышасы Ремаляның оглы Пека Иерусалимиң үстүне хүжүм эдип, онун дашыны габадылар. Эмма шонда-да оны еңип билмедилер.

⁶Шол дөвүрде Сирия патышасы Ресин Эйлаты арам халкына гайтарып берди ве яхудалары Эйлатдан ковуп чыкарды. Эдомлылар Эйлата гелдилер ве олар шу гүне ченли хем шол ерде яшайрлар. ⁷Ахаз Ашур патышасы Тиглатпилесериң янына чапарлар ёллап: «Мен сениң гулуң хем-де оглундырын. Гел-де, маңа гаршы хүжүм эдйән Сирия патышасы билен Ысрайыл патышасының элинден мени гутар» дийди. ⁸Ахаз Реббиң өйүндәки ве патышаның өйүндәки хазыналарында бар болан алтындыр күмши алып, совгат хөкмүнде Ашур патышасына иберди. ⁹Ашур патышасы Ахазың сөзүне гулак асды. Ашур патышасы Дамаска гаршы хүжүм эдип, оны басып алды-да, илатының барыны Кире есир эдип әкитди ве Ресини өлдүрди.

¹⁰Ахаз патыша Ашур патышасы Тиглатпилесери гаршыламак үчин Дамаска баранда, Дамаскдакы гурбанлык сыпасыны гөрүп, онун нусгасыны ве тесвирини эдил болшы ялы эдип, Урыя рухана иберди. ¹¹Урыя руханы Ахаз патышаның Дамаскдан иберен нусгасына гөрә гурбанлык сыпасыны ясады. Урыя муны патыша Дамаскдан гелмәнкә ясап гутарды. ¹²⁻¹³Ахаз патыша Дамаскдан геленде, гурбанлык сыпасыны гөрдди. Ол гурбанлык сыпасының янына гелип, онун үстүнде өз якма гурбанлыгыны ве галла садакасыны хөдүр этди, ичги садакасыны гуйды, саламатлык гурбанлыгының ганыны гурбанлык сыпасына тарап серпди. ¹⁴Ахаз патыша Реббиң хузурындакы өйүң өң тарапында, өз гурбанлык сыпасы билен Реббиң өйүниң арасында дуран бүрүнчден ясалан гурбанлык

сыпасыны айрып, оны өз гурбанлык сыпасының демиргазык тарапында гойды. ¹⁵Ахаз патыша Урия рухана шейле табшырык берди: «Эртириң якма гурбанлыгыны, агшамың галла садакасыны, патышаның якма гурбанлыгыны, галла садакасыны юрдуң тутуш илатының якма гурбанлыкларыны, галла садакаларыны, ичги садакаларыны шу улы гурбанлык сыпасының үстүнде бер ве якма гурбанлыгының хем-де гурбанлыкларың ганларыны гурбанлык сыпасына серп. Эмма бүрүнч гурбанлык сыпасыны мениң маслахат сорамагым үчин уланмага гоюң». ¹⁶Урия руханы-да Ахаз патышаның табшыран затларының барыны айдышы ялы ерине етирди.

¹⁷Онсоң Ахаз патыша арабаларың гапдалларыны кесип, оларың үстүндәки легени айырды. Ол ховзы ашагындакы бүрүнч өкүзлериң үстүнден айрып, оны бир даш секиниң үстүнде гойды. ¹⁸Ахаз Сабат гүни үчин уланылян Реббиң өйүндәки гурлан бассырманы ве патыша үчин ниетленен дашкы гирелгәни айырды. Ол муны Ашур патышасының гөвнүнден турмак үчин шейле этди. ¹⁹Ахазың бейлеки ишлери яхуда патышаларының йыл язгыларында языландыр. ²⁰Ахаз ата-бабаларына говушды. Ол Давут галасында, аталарының янында жайланды. Оглы Хизкия онуң ерине патыша болды.

17-нжи бап

Ысрайыл патышасы Хошея

¹Яхуда патышасы Ахазың шалыгының он икинжи йылында Эланың оглы Хошея Ысрайыла патыша

болуп, Самарияда докуз йыл патышалык этди. ²Хошея Реббиң назарында йигренжи ишлери этди, йөне ол өзүнден озалкы Ысрайыл патышалары ялы дөлди. ³Ашур патышасы Шалманесер Хошея гаршы хүжүм этди. Хошея Шалманесере табын болуп, оңа салгыт төледи. ⁴Эмма Ашур патышасы Хошеяның дөнүклик эдйәнини гөрди, чүнки Хошея Мүсүр патышасы Сонуң янына чапарлар ёллапды хем-де ол хер йылкысы ялы Ашур патышасына төлемели салгыдыны төлемәнди. Шонуң үчин хем Ашур патышасы оны тутуп туссагана салды.

Ысрайыллар есир эдилеп әкидилйәр

⁵Соңра Ашур патышасы тутуш юрды эләп, Самария барды ве үч йыллап онуң дашыны габады. ⁶Хошеяның шалыгының докузынжи йылында Ашур патышасы Самарияны басып алып, ысрайыллары Ашура есир эдип әкитди ве олары Халада, Хавбор дерясының якасындакы Гозанда ве Мадай галаларында ерлешдирди.

⁷Бу ысрайыл халкының өзүни Мүсүр патышасы фараоның голастындан азат эдип, Мүсүрден чыкаран Худайы Реббиң гаршысына гүнә эдендиги ве башга худайлара сежде эдендиги үчин шейле болды. ⁸Олар өз юртларындан Реббиң ковуп чыкаран миллетлериның адатларына ве Ысрайыл патышаларының чыкаран адатларына эрдилер. ⁹Ысрайыл халкы гизлинликде Худайы Реббиң гаршысына пис ишлери этди. Олар хемме ерде – иң кичи обадан тә улы гала ченли әхли ерде сеждегәхлери гурды. ¹⁰Олар хер бир бейик байырда хем-де

гүр япраклы хер бир агажың астында дикме дашлары ве Ашера бутларыны дикдилер. ¹¹Олар шол сеждегэхлерде Реббин өз юртларындан ковуп чыкаран миллетлериниң эдиши ялы садакалар бердилер. Олар пис ишлери эдип, Реббин гахарыны гетирдилер. ¹²Олар Реббин: «Сиз бутлара сежде этмән» дийип айдан сөзүне гулак асман, бутлара сежде этдилер. ¹³Эмма Реб шонда-да эхли пыгамберлер ве гөргүрлер аркалы ысрайыл ве яхуда халкларына дуйдурыш берип, шейле дийипди: «Сиз бу пис ёлларыңыздан дөнүн, аталарыңызга табышман, гулла-рым пыгамберлер аркалы сизе ёллан кануныма гөрә Мениң табышырыкларымы ве парзларымы бержай эдиң». ¹⁴Олар Реббе гулак асмадылар ве өз Худайы болан Реббе иман этмедик аталары ялы бойнуёгынлык этдилер. ¹⁵Олар Реббин парзларыны, аталары билен эден эхтини, Онун берен дуйдурышларыны рет этдилер. Олар дерексиз худайларың ызына эерип, өзлери хем дерексиз адамлар болдулар. Олар Реббин: «Төверегиниздәки миллетлер ялы яшамаң» дийип табышман миллетлериниң ызларына эердилер. ¹⁶Олар Худайы Реббин эхли табышырыкларындан йүз дөндердилерде, өзлери үчин ики саны гуйма гөле бутуны ве Ашера бутуны ясап, асман жисимлерине сежде этдилер ве Багала гуллуқ этдилер. ¹⁷Олар огулларыны ве гызларыны отдан гечирдилер, палчылык ве жадыгөйлик билен мешгулландылар. Олар Реббин назарында йигренжи ишлере баш уруп, Онун гахарыны гетирдилер. ¹⁸Реб Ысрайыла гаршы гахардан яна ловлап, олары рет этди. Яхуда тиресинден башга екеже адам-да галмады.

¹⁹Яхуда халкы хем өз Худайы Реббин табышырыкларыны бержай этмедик, ол-да ысрайылларың адатларына эерди. ²⁰Реб бүтин Ысрайыл несиллеринден йүз дөндерди. Ол олары жезаландырып, талаңчыларың элине берди. Шейдип, Реб оларың барыны өз хузурындан ёк этди.

²¹Реб Ысрайылы Давудың несиллериниң элинден аландан соң, ысрайыллар Небадың оглы Яробгамы патыша этдилер. Яробгам ысрайыллары Реббин ёлундан азашдырып, олары улы гүнәлер этдирди. ²²⁻²³Ысрайыл халкы Яробгамың эден гүнәлерини гайталады. Реббин өз гуллары пыгамберлер аркалы айдышы ялы, ысрайыл халкыны хузурындан ёк эдйәнчә, олар гүнә этмекден эл чекмедилер. Шейдип, олар өз юртларындан Ашура сүргүн эдилдилер ве олар тәшу гүнә ченли хем шол ердедирлер.

Ашуурлылар Ысрайылда месген тутарлар

²⁴Ашурпатышасы Бабылдан, Кутдан, Авадан, Хаматдан ве Сепарвайымдан адамлары гетирип, олары ысрайылларың ерине Самарияның галаларында ерлешдирди. Олар Самарияны эеләп, онун галаларында месген тутдулар. ²⁵Бу дүрли миллетлерин халклары Самарияда илки орнашан вагтларында Реббе ыбадат этмедилер. Шонуң үчин хем Реб оларың арасына ёлбарслар иберди. Ёлбарслар оларың бирнәчесини өлдүрдилер. ²⁶Онсоң Ашур патышасына шейле хабар берилди: «Сениң есир эдип, Самария шәхерлеринде ерлешдирен миллетлеринг Ысрайыл Худайының адатларыны билмейәрлер. Шонуң үчин хем бу юрдуң Худайы оларың

үстүнө ёлбарслар иберди. Ёлбарсларда олары өлдүрйөрлөр». ²⁷Онсон Ашур патышасы шейле табшырык берди: «Самариядан сүргүн эдилеп гетирилен руханыларың бири ни бошадып, ызына ибериң. Гой, ол руханы гидип, Самарияда яшасын хем-де шол ерде яшаян миллетлере юрдуң Худайының хөкүмлерини өвретсин». ²⁸Шейдип, Ашур патышасының Самариядан сүргүн эдилеп гетирилен руханыларыңдан бири Самария гелип, Бейтелде яшады ве Самарияда яшаян миллетлере Реббе нәдип ыбадат этмелидигини өвретди.

²⁹Эмма муңа гарамаздан, хер миллет өз худайларыны ясап, оларың херси өз яшаян галаларында самариялыларың дикен сеждегәхлеринде гойды.

³⁰Бабыллылар Сукотбенот бутуны, кутлылар Нергал бутуны, хаматлылар Ашыма бутуны, ³¹авалылар Нибхаз ве Тартаг бутларыны ясадылар. Сепарвайымлылар Адраммелек ве Анаммелек бутлары үчин чагаларыны якма гурбанлык хөкүмүнде хөдүрледилер.

³²Олар сеждегәхлерде өзлери үчин гурбанлык хөдүрләр ялы, өз араларындакы дүрли миллетлерден болан руханылары белледилер, шейле хем олар Реббе ыбадат этдилер. ³³Шейдип, олар хем Реббе, хем араларыңдан сүргүн эдилен миллетлериниң адатларына гөрә өз худайларына сежде этдилер. ³⁴Олар шу гүне ченли хем өзлериңиң озалкы адатларына эерип, Реббе сежде этмейөрлөр. Реббиң Ысрайыл дийип атландыран Якубың несиллерине берен табшырыкларыны, кануныны, хөкүмлерини ве парзларыны бержай этмейөрлөр.

³⁵Реб Якубың несиллери билен әхт дидип, олар шейле табшырык берипди:

«Сиз кесеки худайлара сежде этмәң, оларың өңүнде дыза чөкүп, олара гуллугам этмәң, гурбанлыгам бермәң. ³⁶Сизи бейик гудрат ве гүйч билен Мүсүр юрдундан чыкаран Реббе сежде эдиң, Онуң өңүнде дыза чөкүп, Оңа гурбанлык берин. ³⁷Реббиң си зиң үчин язан табшырыкларыны, кануныны, хөкүмлерини ве парзларыны сересаплык билен бержай эдиң. Сиз кесеки худайлара сежде этмәң. ³⁸Ме ниң си зиң билен эден әхтими унутмаң ве кесеки худайлара сежде этмәң. ³⁹Сиз диңе Худайыңыз Реббе сежде эдиң. Реб сизи әхли душманларыңызың элинден гутарар». ⁴⁰Эмма олар Реббиң сөзүне гулак асман, өзлериңиң озалкы адатларына эердилер.

⁴¹Шейдип, бу миллетлер хем Реббе, хем оюлып ясалан бутларына сежде этдилер. Ата-бабалары нәме эден болсалар, огуллары-да, несиллери-де тә шу гүне ченли шоларың эденлерини гайталап гелйөрлөр.

18-нжи бап

Яхуда патышасы Хизкия (2 Ыыл язгылары 29:1-2; 31:1)

¹Ысрайыл патышасы Эланың оглы Хошеяның патышалыгының үчүнжи йылында Яхуда патышасы Ахазың оглы Хизкия Яхуда патыша болды. ²Хизкия патыша болан вагты йигри ми бәш яшындады. Ол Иерусалимде йигри ми докуз йыл патышалык этди. Онуң әжесиниң ады Абыды. Ол Закаряның гызыды. ³Хизкия атасы Давут ялы Реббиң назарында догры ишлери этди. ⁴Ол сеждегәхлери ёк этди, дикме дашлары йыкды ве Ашера бутларыны кесип айырды. Мусаның ясан бүрүнч йылыны парчалады,

чүнки ысрайыл халкы шол гүнлере ченли бүрүнч йылана якымлы ыслы түтөтгги якып гелипди. Ол бүрүнч йылан Нехуштан дийип атландырылды. ⁵Хизкия Ысрайыл Худайы Реббе бил баглады. Яхудада өңки-соңкы болан әкли патышаларың арасында онуң ялысы ёкды. ⁶Чүнки Хизкия Реббе вепалы болуп, хич хачан Онуң ызына эермекден йүз дөндөрмеди ве Реббиң Муса берен табшырыкларыны бержай этди. ⁷Реб онуң биленди. Хизкия нирә гитсе-де, онуң иши оңуна болды. Ол Ашур патышасына гаршы гозгалаң турузды ве оңа гуллук этмекден боюн гачырды. ⁸Хизкия иң кичи обадан тә улы гала ченли болан ерлерде яшаян пилиштлилерин барыны, шейле хем Газаны ве онуң чәгиндәкилери еңлише сезевар этди.

⁹Хизкияның шалыгының дөрдүнжи йылында, Эланың оглы Ысрайыл патышасы Хошеяның шалыгының единжи йылында Ашур патышасы Шалманесер Самарияның үстүне хужүм эдип, онуң дашыны габады. ¹⁰Үчүнжи йылда Шалманесер Самарияны басып алды. Бу Хизкияның патышалыгының алтынжы ве Ысрайыл патышасы Хошеяның шалыгының докузынжы йылында болуп гечди. ¹¹Ашур патышасы ысрайыллары Ашура есир эдип эжитди ве олары Халада, Гозандакы Хабор дерясының якасында ве Мадай галаларында ерлешдирди. ¹²Ысрайыллар Худайы Реббиң сөзүне гулак асмандыклары үчин хем-де Онуң әхтинден, Реббиң гулы Муса берен табшырыкларындан йүз өврендиклери үчин шейле ягдая дүшдүлер.

Ашурлылар Яхуда хужүм эдйәрлер
(2 Йыл язгылары 32:1-19;
Ишая 36:1-22)

¹³Хизкия патышаның шалыгының он дөрдүнжи йылында Ашур патышасы Санхерип Яхуданың әкли галаларына гаршы хужүм эдип, олары басып алды. ¹⁴Яхуда патышасы Хизкия Лакыш галасындакы Ашур патышасының янына хабар ёллап: «Хата этдим, мениң юрдумдан гит, талап эден задыңы берейин» дийди. Ашур патышасы Яхуда патышасы Хизкиядан бәш йүз он батман ^a күмүш билен элли батман ^b алтын талап этди. ¹⁵Хизкия Реббиң өйүндәки ве патышаның өйүндәки хазыналардан тапылан күмшүн барыны алып, Ашур патышасына берди. ¹⁶Шол дөвүрде Яхуда патышасы Хизкия Реббиң ыбадатхана сының гапыларының ве сөелериниң үстүне чаян алтыныны-да алып, Ашур патышасына берди. ¹⁷Ашур патышасы серкердебашысыны, көшк эмелдарыны ве везирини улы гошун билен Лакышдан Иерусалиме Хизкия патышаның янына иберди. Олар Иерусалиме гелип, ёкаркы ховданың арыгының янында дурдулар. Бу арык Чырпыжы мейданының ёлунда ерлешйәрди. ¹⁸Олар патышаны чагыранларында, көшги доландырыжы Хилкияның оглы Элякым, Шебна кәтип ве Асафың оглы Ёва – патышаның баш эмелдары оларың янына бардылар.

¹⁹Хизкияның янына барып, бейик Ашур патышасы шейле диййәр дийиң: «Сен нәмә бил багляарсың?

^a 18:14 *Бәш йүз он батман* – еврейче *үч йүз киккар*. Бу такм. 10200 кг дендир.

^b 18:14 *Элли батман* – еврейче *отуз киккар*. Бу такм. 1000 кг дендир.

²⁰Сен харбы укыбың ве гүйч-куватың гүррүңини эдйәрсин, эмма олар бош сөзләрди. Сен киме бил баглап, мениң гаршыма гозгалаң туруздың? ²¹Серет, ине, сен дөвүк гамыш кысымлы Мүсүре бил баглаярысың. Эмма ким шол дөвүк гамша хаса хөкмүнде сөөнсе, шонун элине батар. Мүсүр патышасы фараон хем өзүне бил баглаянларын хеммеси үчин шейледир. ²²Эгер сен маңа: „Биз Худайымыз Реббе бил баглаярыс“ дийсең, онда Хизкиянын Яхуда ве Иерусалиме йүзленип: „Сиз Иерусалимде шу гурбанлык сыпасының өңүнде сежде эдиң“ дийип, онун йыкан сеждегәхлери, гурбанлык сыпалары Худайыңкы дәлми нәме? ²³Инди гел-де, мениң женабым Ашур патышасы билен бәслеш. Эгерде мен сизе ики мүн саны ат берсем, сиз олар мүнмәге шонча адам тапып билерсинизми? ²⁴Онсоң сиз нәдип женабымың иң пес дережели серкердесини еңип билжек? Сиз сөвеш арабалары ве сөвеш арабалы эгерлери бар дийип, Мүсүре бил баглаярысыңызмы? ²⁵Мунуң үстесине-де, сиз мени Ребден ругсатсыз бу юрды вейран этмәге гелендир өйдйәрсинизми? Реб маңа шу юрдун үстүне чоз-да, оны дерби-дагын эт дийди».

²⁶Онсоң Хилкияның оглы Элякым, Шебна ве Ёва баш везире шейле дийдилер: «Хайыш эдйәрис, биз гулларын билен өз дүшүнйән дилимизде – арамейче гүрлеш. Бизин билен яхударарын дилинде гүрлешме, диварын үстүндәки адамлар динләп дурлар». ²⁷Эмма баш везир олар шейле жогап берди: «Женабым мени бу сөзлери диңе женабыңыза ве сизе айтмак үчин ёлладымы нәме? Диварын үстүнде

отуран адамлар айтмак үчин хем ёлламадымы эйсем? Олар хем сиңиң ялы өз нежасатларыны ийип, өз пешевлерини ичерлер».

²⁸Онсоң баш везир дик дуруп, бар сеси билен гыгырып, яхуда дилинде гепледи. Ол: «Бейик патыша болан Ашур патышасының сөзүни диңләң. ²⁹Патыша шейле диййәр: „Хизкия өзүңизи алдатмаң! Ол сизи мениң элимден халас эдип билмез. ³⁰Хизкия: ‘Реб бизи хөкман халас эдер ве бу шәхер Ашур патышасының элине берилмез’ дийип, сизе Реббе бил баглатмасын. ³¹Хизкия гулак асмаң!‘ Ашур патышасы шейле диййәр: „Мениң билен ярашык эдиңде, мениң яныма гелиң. Шонда хер ким өз үзүмчилигиниң хем-де инжир дарагтының мивесинден ийип, өз гуюсындан сув ичер. ³²Соңра мен гелип, сизи өз юрдуңыза меңзеш бир юрда алып барарын. Ол ер бугдай, шерап, чөрек, үзүмлик, зейтун ягы ве бал меканыдыр. Шейдип, сиз өлмән, аман галарсыңыз. Хизкияның: ‘Реб бизи халас эдер’ дийип, алдамакчы болян сөзлерине гулак асмаң. ³³Хайсы миллетлериң худаилары өз юрдуны Ашур патышасының элинден халас эдипдир? ³⁴Хамадың ве Арпадың худаилары ниреде? Сепарвайымың, Хенаның ве Ывахың худаилары ниреде? Самарияның худаилары олары мениң элимден халас этдилерми? ³⁵Реббин Иерусалими мениң элимден халас эдери ялы, бу худаиларын арасында өз юртларыны мениң элимден халас эдени бармы?’»

³⁶Эмма халкдан сес чыкмады, оңа жогап гайтаран болмады, чүнки Хизкия патыша: «Оңа жогап гайтармаң» дийип табшырыпды. ³⁷Шейдип,

көшги доландырыжы Хилкияның оглы Элякым, Шебна кәтип ве Асафтың оглы Ёва – патышаның баш эмелдары дагы якаларыны йыртып, Хизкияның янына гелип, оңа баш везириң сөзлерини айдып бердилер.

19-нжы бап

Хизкия Ишая пыгамбере геңешйәр (Ишая 37:1-38)

¹Хизкия патыша Рабшаканың сөзлерини эшиденде, якасыны йыртып, жул гейнип, Реббич өйүне гитди. ²Патыша көшги доландырыжы Элякымы, Шебна мүрзәни ве яшулу руханылары Амозың оглы Ишая пыгамберин янына иберди. Хеммеси жул гейдилер. ³Олар Ишая пыгамбере шейле дийдилер: «Хизкия патыша шейле диййәр: „Шу гүн биз хасрат, жеза ве рысвалык астындадырыс; бизиң ягдайымыз дүнийә инжек болуп дуран баласыны догурмага межалы галмадык аялыңкы ялыдыр. ⁴Онуң алыхезрети Ашур патышасының иберен баш везириңиң дири Худайы масгараламак үчин айдан әхли сөзлерини, белки, Худайың Реб эшидендир; Худайың Реб шол сөзлери үчин олары жезаландылар. Инди аман галан адамлар үчин дилег эт“». ⁵Хизкияның хызматкәрлери Ишая пыгамберин янына геленлеринде, ⁶Ишая пыгамбер олара шейле дийди: «Женабыңызга айдың, Реб шейле диййәр: „Ашур патышасының хызматкәрлериңиң Мени кемсидип айдан сөзлерини эшидениң үчин олардан горкма. ⁷Мен онуң ичине бир рух иберерин велин, ол бир хабар эшидип, өз юрдуна доланар. Мен оны өз юрдунда гылыч билен өлдүрдериң“».

Ашур патышасының хайбаты

⁸Баш везир Ашур патышасының Лакышдан гайдандыгыны эшидип, ызына доланды. Ол патышаның Либна галасына гаршы уршуп йөрөндигини гөрди. ⁹Патыша Эфиопия патышасы Тирхаканың өзи билен урушмага чыкандыгыны эшидип, ол Хизкияның янына чапарлар ёллады. ¹⁰Ашур патышасы Яхуда патышасы Хизкия шейле хабар иберди: «Сениң бил багалаян Худайың: „Иерусалим Ашур патышасының элине берилмез“ дийип, сени алдамасын. ¹¹Ашур патышасының әхли юртлары бүтинлей ёк эдип, халкларың башына нә гүнлери гетирендигини эшиденсиң. Инди сиз халас эдилермикәңиз? ¹²Ата-бабаларымың дерби-дагын эден галаларының: Гозаның, Хараның, Ресепиң илатыны, Теласарда болан Эден халкыны өз худайлары ата-бабаларының элинден халас этдими? ¹³Хамат, Арпат ве Сепарвайым галаларының шалары, Хена ве Ывах галаларының шалары ниреде?»

Хизкияның дилеги

¹⁴Хизкия хаты чапарларың элинден алып окады. Онсоң ол Реббич өйүне барып, хаты Реббич өңүнде ачып гойды. ¹⁵Хизкия Реббич хузурунда дилег эдип, шейле дийди: «Әй, керупларың үстүнде тагт гуран Ысрайыл Худайы Реб! Бүтин дүнийәниң патышалыкларының Худайы Сенсиң, Сен еке-тәкесиң. Ери-гәги ярадан-да Сенсиң. ¹⁶Я Реб, гулак ас-да, эшит, я Реб, гөзлериңи ач-да гөр. Санхерибиң дири Худайы масгаралап, айдан сөзлерини эшит. ¹⁷Я Реб, хакыкатданам, Ашур патышалары әхли миллетлери ве оларың юртларыны вейран этдилер. ¹⁸Шол

миллетлерин худайларыны ода атып якдылар, олар худайлар дэлди. Олар адамларың агачдан ве дашдан ясан бутларыды. ¹⁹Инди, эй, Худайымыз Реб, бизи Ашур патышасының элинден халас эт. Я Реб, гой, бүтин дүнийэ-ниң әхли патышалыклары Сениң екетәк Худайдыгыңы билсинлер».

Ишая пыгамбер Ашур патышасы барада пыгамберлик эдйәр

²⁰Онсоң Амозың оглы Ишая пыгамбер шейле сөзлер билен Хизкияның янына адам иберди: «Ысрайыл Худайы Реб шейле диййәр: „Ашур патышасы Санхерип барада эден дилегиңи эшитдим. ²¹Мен – Реббиң ол барада айдан сөзлери шудур:

Сион бой гызы
йигренч билен сени кемсидйәр,
Иерусалим гызы ^a
сениң үстүнден гүлйәр“.

²² Сен кими масгаралап, киме дил етирдиң?

Кимиң гаршысына сесиңе бат берип,
киме улумсылык билен габак галдырдың?

Ысрайылың Мукаддесине!

²³ Чапарларың аркалы

Таңрыны масгаралап,
шейле дийдиң:
„Биртопар сөвеш арабаларым билен

дагларың үстүне чыкдым,
Ливаның жүммүшине бардым,
онуң иң узын кедр агачларыны,
гөзел серви агачларыны чапдым.
Мен онуң иң чола ерине,

гүр жеңнелине гирдим.

²⁴ Кесеки юртларда гуюлар газып, сувуны ичдим.

Мүсүриң әхли деряларыны,
өз дабаным билен гуратдым“.

²⁵ „Эшитмедимми нәме сен озалдан шу нетижә геленими? Гадымдан бәри муны йүрегиме дүвдүм,

инди шу гүн оны амала ашырарын,
сен галалары вейран эдерсиң,
харабачылыга өврерсиң.

²⁶ Бу галаларың илаты эжизди, алжырап ховсала дүшдүлер. Олар мейдан өсүмликлериниң, мымык гөк майсалыкларың, тамың үстүндәки отларың, өсмәнкә гурап ёк болшы дек болдулар.

²⁷ Эмма сениң отурып-турушуңы, гирип-чыкышыңы,
Маңа гаршы дызайшыңы билйәрин.

²⁸ Мениң гаршыма дызанлыгың, гопбамлыгың гулагыма гелип етендиги үчин, бурунлыгымы бурнуңа, агыззырыгымы-да агзыңа дакып, сени гелен ёлуң билен ызыңа уградарын Мен“».

²⁹ Ишая пыгамбер Хизкия шейле дийди: «Сениң үчин алаамат шудур: „Шу йыл ве гелжек йыл сиз өзи битен зады иерсиңиз, үчүнжи йыл болса өзүңиз экип, хасылыны оруп алың ве үзүм багларыны отурдың-да,

^a 19:21 Сион бой гызы... Иерусалим гызы – бу Иерусалим халкы диймекдир. Сөзлүге серет.

шоларың мивелерини ийиң. ³⁰Яхуда несиллериниң гутулып аман галанлары ене-де ашакда көк уруп, ёкарда миве берерлер. ³¹Аман галанлар Иерусалимден, халас боланлар Сион дагындан чыкып гелерлер. Бу Реббин ыхласы билен амала ашар“».

³²Реб Ашур патышасы барада шейле диййэр: «Ол бу шэхере гирмез, ок атмаз, бу шэхериң гаршысына галканлы чыкмаз ве шэхериң диварына яплап, япгыт гурмаз. ³³Ол гелен ёлы билен ызына гайдар, йөне бу шэхере гирмез. Муны Мен – Реб айдяндырын. ³⁴Мен бу шэхери Өзүмиң хем-де гулум Давудың хатырасы үчин горап, оны халас эдерин».

Санхерибиң еңлиши ве өлүми

³⁵Эдил шол гиже Реббин перишдеси гидип, ашурлыларың дүшелгесинде йүз сегсен бэш мүн адамы өлдүрди. Эртеси даңдан туруп гөрселер, ол ери жесетден долы экен! ³⁶Ашур патышасы Санхерип дүшелгэни ташлап, өз юрдуна гайтды. Ол Ниневэ гелип, шол ерде галды. ³⁷Санхерип өз худаиы Нисроқың бутханасында оңа сежде эдип дурка, огуллары Адрам-мелек билен Саресер какаларыныгылыч билен өлдүрдилер-де, Арарат юрдуна гачып гитдилер. Онсоң онуң ерине оглы Эсархадон патыша болды.

20-нжи бап

Хизкия сыркавляя

(2 Йыл язгылары 32:24-26;
Ишая 38:1-8,21-22)

¹Шол дөвүрлерде Хизкия сыркавляп, өлүм ясыгында ятырды. Амозың оглы Ишая пыгамбер онуң янына гелип: «Реб шейле диййэр: „Өйүңдэкилере

весьет эт, чүнки сен өлерсин, сен бу кеселден гутулмарсың“» дийди. ²Онсоң Хизкия йүзүни дивара тарап өврүп, Реббе дилег этди: ³«Саңа ялбарырын, эй, Реб, мениң Саңа вепалылык билен ак йүрекден хызмат эденими хем-де Сениң назарыңда догры ишлери эденими ятла». Хизкия зар-зар аглады. ⁴Ишая пыгамбер энтек ортакы ховлудан чыкманка, оңа Реббин шу сөзи аян болды: ⁵«Ызыңа долаңнып бар-да, Мениң халкымың хөкүмдары Хизкия атасы Давудың Худаиы Реббин шейле диййэндигини айт: „Мен сениң дилегиңи эшитдим, сениң гөзяшларыңи гөрдүм. Мен сени хөкман сагалдарын ве үчүнжи гүни сен Реббин өйүне барарсың. ⁶Мен сениң өмрүңи он бэш йыл узалдарын. Мен сени ве бу шэхери Ашур патышасының элинден халас эдерин. Мен Иерусалими Өзүмиң ве гулум Давудың хатырасы үчин горарын“». ⁷Онсоң Ишая пыгамбер Хизкияның хызматкэрлерине: «Енжилен инжир гетириң-де, оны патышаның чыбанының үстүне япың. Шондан соң ол сагалар» дийди.

⁸Хизкия Ишая пыгамберден: «Реббин мени сагалтжакдыгына ве үчүнжи гүни мениң Реббин өйүне баржакдыгыма нэме аламан болар?» дийип сорады. ⁹Ишая Хизкиядан: «Реб берен вадасыны ерине етирер. Ребден саңа аламан шудур: шу вагт басганчакдакы көлеге он басганчак өңе гитсинми я-да он басганчак ыза гайтсынмы?» дийип сорады. ¹⁰Хизкия: «Көлегэниң он басганчак өңе узамагы адаты затдыр. Шонуң үчин-де, гой, көлеге ыза сүйшсүн» дийип жогап берди. ¹¹Ишая пыгамбер Ребби чагырды. Реб хем Ахазың басганчагына дүшен көлегэни он басганчак ыза сүйшүрди.

Бабылдан гелен чапарлар*(Ишая 39:1-8)*

¹²Шол вагт Баладаның оглы Бабыл патышасы Меродакбаладан Хизкия патышаның сыркавландыгыны эшидип, оңа векиллеринден хатлар билен пешгеш ёллады. ¹³Хизкия Бабыл патышасының векиллерини диңләп, олар хазынасындакы күмшүни, алтыныны, хошбой ыслы затларыны, гимматбаха ягларыны, яраг горханасыны хем-де аммарларындакы затларың барыны гөркезди. Ол көшгүндәки ве бүтин патышалыгындакы затларың барыны векиллере гөркезди.

¹⁴Онсоң Ишая пыгамбер Хизкия патышаның янына гелип, ондан: «Бу адамлар саңа нәме дийдилер? Олар сениң яныңа ниреден гелдилер?» дийип сорады. Хизкия хем: «Олар узак юртдан Бабылдан гелдилер» дийип жогап берди. ¹⁵Ишая пыгамбер: «Олар сениң көшгүнде нәме затлары гөрдүлер?» дийип, Хизкиядан сорады. Хизкия: «Олар мениң көшгүмде болан затларың барыны гөрдүлер. Аммарларымда олара гөркезилмедик хич бир зат галмады» дийип жогап берди.

¹⁶⁻¹⁷Онсоң Ишая пыгамбер Хизкия шейле дийди: «Реббин сөзүни эшит: „Бир гүн сениң көшгүндәки затларың хеммеси ве аталарының тә шу гүне ченли йгнан затларының бары Бабыла әкидилер, екеже зат хем галдырылмаз. ¹⁸Сениң өз багрыңдан өнен несиллерин Бабыла сүргүн эдилеп, шол ерде патышаның көшгүнде агталар боларлар“». ¹⁹Онсоң Хизкия Ишая пыгамбере: «Реббин сениң үстүң билен айдан сөзи ягшы сөздүр» дийди. Чүнки Хизкия: «Эгер мениң дөврүмде асудалык ве ховпсузлык

болса, оңа етеси нәме бар?!» дийип пикир этди.

Хизкияның өлүми

²⁰Хизкияның бейлеки ишлери, гөркезен эдерменликлери, онуң ховдан ве яп газып, олардан шәхере сув гетириши барада яхуда патышаларының йыл язгыларында языландыр. ²¹Хизкия ата-бабаларына говушды. Оглы Манаша онуң ерине патыша болды.

21-нжи бап**Яхуда патышасы Манаша***(2 Йыл язгылары 33:1-25)*

¹Манаша патыша боланда он ики яшындады. Ол Иерусалимде элли бәш йыл патышалык этди. Онуң әжесиниң ады Хепсибады. ²Реббин ысрайыларың арасындан ковуп чыкаран миллетлериниң эден нежис ишлери ялы Манаша хем Реббин назарында нежис ишлери этди ³Манаша какасы Хизкияның ёк эден сеждегәхлерини дикелтди. Ол Ысрайыл патышасы Ахабың әдиши ялы, Багал үчин гурбанлык сыпаларыны гуруп, Ашера бутларыны дикди. Ол әхли асман жисимлерине сежде эдип, шолара гулук этди. ⁴Ол Реббин: «Иерусалимде маңа ыбадат эдилер» диен Реббин өйүнде бутлар үчин гурбанлык сыпаларыны бина этди. ⁵Манаша Реббин өйүниң ики ховлусында әхли асман жисимлери үчин гурбанлык сыпаларыны бина этди. ⁶Манаша оглуны отдан гечирди, гөзбагчылык ве тәлее гарамаклык билен мешгулланды. Ол палчылык, жадыгөйлик билен иш салышды. Ол Реббин гахарыны гетирип, Онуң назарында көп йигренжи ишлери этди. ⁷Манаша ясан

ойма Ашера бутуны Реббин өйүндө гойды. Бу өй Реббин Давуда ве онун оглы Сүлеймана: «Маңа шу өйде ве бүтин Ысрайыл тирелеринден сечип алан шәхерим Иерусалимде ыбадат эдилер. ⁸Эгер олар мениң әхли табшырыкларымы ве гулум Мусаның олар табшыран кануныны бержай этселер, Мен мундан бейләк ысрайыл халкыны аталарына берен юрдумдан дашары чыкартмарын» диен өйүди. ⁹Эмма олар муңа гулак асмадылар. Манаша халкы шейле бир аздырды велин, олар Реббин ысрайыл халкының өнүндө ковуп чыкаран миллетлеринден хем көп пис ишлери этдилер.

¹⁰⁻¹¹Реб Өз гуллары пыгамберлер аркалы шейле дийди: «Яхуда патышасы Манаша нежис ишлери билен өзүндө озалкы аморларың эден ишлеринден хас бетер пис ишлери этди ве өз бутлары билен Яхуда гүнә эттирди. ¹²Шонун үчин-де Ысрайыл Худайы Реб шейле дийяр: „Ине, Мен Иерусалимде ве Яхуданың башына шейле бир бетбагтчылык гетирерин велин, ол барада эшиден хер кишиниң йүреги ярылар. ¹³Мен Самарияның ве Ахабың несиллериниң башына нәхили гүнлери салан болсам, Иерусалимде башына-да шол гүнлери саларын. Бир кишиниң гап-чанагы сүпүрүп, арасалап, дүндерип гойшы ялы, Мен-де Иерусалимде сырып-сүпүрүп ёк эдерин. ¹⁴Мирасымдан – ысрайыллардан аман галанлары ташларын-да, олары душманларының элине берерин. Олар әхли душманларына талаң ве олжа боларлар. ¹⁵Чүнки олар Мениң йигренйән ишлерими эдип, аталарының Мүсүрдө чыкан гүнүндө, тә шу гүнә ченли Мени гапландырып гелдилер“».

¹⁶Манаша яхудалара гүнә эттирип, олар Реббин назарында йигренжи ишлери этдилер. Мунун үстесине-де, Манаша Иерусалимде бойдан-баша би-гүнә гандан долдурды. ¹⁷Манашаның галан ишлери ве әхли эден ишлери, гүнәлери барада яхуда патышаларының йыл язгыларында языландыр. ¹⁸Манаша ата-бабаларына говушды. Ол өз көшгүниң багы болан Уза багында жайланды. Оглы Амон онун ерине патыша болды.

Яхуда патышасы Амон

¹⁹Амон патыша болан вагты йигрими ики яшындады. Ол Иерусалимде ики йыл патышалык этди. Онун эжеси Мешуллетмет ётбалы Харусың гызыды. ²⁰Амон какасы Манаша ялы Реббин назарында йигренжи ишлери этди. ²¹Ол какасының йөрән ёлларындан йөрөп, онун сежде эден бутларына сежде эдип, шолара гулук этди. ²²Амон аталарының Худайы Реббин терк эдип, Онун ызына эермеди. ²³Амонның нөкерлери оңа гаршы дилдүвшүк гурап, оны өз көшгүндө өлдүрдилер. ²⁴Эмма юрдун илаты Амон патыша гаршы дилдүвшүк гуранларың барыны өлдүрүп, онун ерине оглы Ёшыяны патыша этди. ²⁵Амонның бейлеки ишлери яхуда патышаларының йыл язгыларында языландыр. ²⁶Ол Уза багында, өз губурунда жайланды. Онсоң оглы Ёшыя онун ерине патыша болды.

22-нжи бап

Яхуда патышасы Ёшыя (2 Йыл язгылары 34:1-2)

¹Ёшыя патыша болан вагты секиз яшындады. Ол Иерусалимде отуз бир

йыл патышалык этди. Онуң эжеси Едида боскатлы Адаяның гызыды. ²Ёшыя Реббич назарында догры ишлери этди. Ол сага-сола совулман, атасы Давудың ёлларындан йөреди.

Төврат тапыляр

³Ёшыяның патышалыгының он секизинжи йылында патыша Асаляның оглы, Мешулламың агтыгы Шапан мүрзэни шейле табшырык билен Реббич өйүне иберди: ⁴«Баш руханы Хилкияның янына бар-да, оңа гапы сакчыларының халкдан йыгнап, Реббич өйүне гетирен күмшүниң барыны сана дий. ⁵⁻⁶Гой, ол күмүш Реббич өйүниң ишине белленен баштутанларың элине берилсин. Баштутанлар хем бу күмши Реббич өйүни бежерйән ишчилере, агач уссаларына ве даш өрүжилере хем-де бейлеки гурлушыкчылара берсин. Гой, олар бу күмши Реббич өйүни бежерер ялы агач ве ёнулан даш сатын алмак үчин улансынлар. ⁷Эмма оларың элине берлен күмшүн хетди-хасабы соралмасын, чүнки олар садыклык билен ишлейэрлер».

⁸Баш руханы Хилкия Шапан мүрзэ: «Мен Реббич өйүнден Төврады тапдым» дийди. Хилкия китабы оңа берди, ол хем бу китабы окады. ⁹Онсоң Шапан мүрзэ патышаның янына гелип: «Сениң гулларың Реббич өйүндэки бар күмши бошадып, Реббич өйүниң ишине белленен баштутанларың элине берипдирлер» дийип, барзады оңа хабар берди. ¹⁰Шапан мүрзэ патыша ене: «Хилкия руханы маңа бир китап берди» дийди. Онсоң ол китабы алып, патыша сесли окап берди.

¹¹Патыша Төврадың сөзлерини эшидип, якасыны йыртды. ¹²Онсоң

патыша Хилкия рухана, Шапаның оглы Ахыкама, Микаяның оглы Акбора, Шапан мүрзэ ве өз хызматкэри Асая шейле табшырык берди: ¹³«Барыңда, тапылан бу китапдакы айдылян сөзлере гөрэ мениң үчин, мениң халкым болан бүтин яхуда халкы үчин Ребден сораң, чүнки Реббич бизе гаршы ловляян газабы гаты гүйчлүдир. Бизиң аталарымыз бу китабың би зиң үчин язылан сөзлерини бержай этмедилер».

¹⁴Шейдип, Хилкия руханы, Ахыкам, Акбор, Шапан ве Асая дагы Хулда атлы пыгамбер аялың янына гитдилер. Хулда эгин-эшик сакчысы Хархасың агтыгы, Тикваның оглы Шаллумың аялыды. Ол аял Иерусалимиң икинжи бөлүминде яшарды. ¹⁵Хулда олара: «Ысрайыл Худайы Реб сизи мениң яныма иберен адама шейле диййэр: ¹⁶Реб шейле диййэр дийиң: „Мен Яхуда патышасының бу китапда окан затларына гөрэ хөкман бу ере ве бу ерде яшайларың башына бир бетбагтчылык индерерин. ¹⁷Оларың Мени терк эдип, башга худайлара якымлы ыслы түтөтги якып, өз пис ишлери билен Мениң гахарымы гетирендиклери үчин Мениң булара болан гахарым хас туташды, ол инди хич хачан сөнмез“. ¹⁸Эмма Ысрайыл Худайы Реб Өзүнден сорамак үчин шу ере ёллан Яхуда патышасына онуң эшиден сөзлери барада шейле диййэр: ¹⁹„Мениң бу юрды вейран эдип, онуң яшайжыларыны нөлетлемек барадакы сөзлерими эшидениңде, сениң йүрегиң юмшады. Өзүңи Реббич хузурында песелтдиң, якаңы йыртып, өңүмде дады-перят этдиң. Шонуң үчин Мен сениң дилегиңи эшитдим. Муны Мен-Реб айдяндырын. ²⁰Инди

Мен сени аталарыңның янына йыгна-рын, сен асудалык билен өз габрыңа гирерсиң. Мениң бу ере гетиржек бетбагтчылыгымы сен гөрмерсиң“»». Олар бу хабары патыша етирдилер.

23-нжи бап

Ёшыя бутпаразчылыгың соңуна чыкяр

(2 Ыыл язгылары 34:3-7,29-33)

¹Онсоң Ёшыя патыша Яхуданың ве Иерусалимиң яшулуларының ба-рыны чагырдып, өз янына топлады. ²Ёшыя патыша бүтин яхуда халкы, бүтин Иерусалим илаты, руханылар, пыгамберлер, улудан-кичэ бүтин халк билен Реббиң өйүне гитди. Патыша Реббиң өйүнден тапылан Эхт кита-бындакы сөзлери олар сесли окап берди. ³Ёшыя сүтүниң гапдалын-да дуруп, Реббиң табшырыклары-ны, перманларыны, парзларыны бү-тин калбы билен, бүтин жаны-тени билен бержай эдип, Реббиң ызына эержекдигине хем-де шу эхт бара-да китапта язылан сөзлери бержай этжекдиклери хакда Реббиң хузу-рында Онуң билен эхт эдишди. Бү-тин халк хем бу эhti оңлады.

⁴Багала, Ашера ве эхли асман жи-симлерине сежде этмек үчин эдилен гап-гачларың барыны Реббиң ыба-датханасындан чыкармак барада Ёшыя патыша баш руханы Хилкия, икинжи дережели руханылара ве гапы сакчыларына табшырык бер-ди. Онсоң шол гап-гачларың бары-ны Иерусалимиң дашында, Кид-рон дересинде якып, оларың кү-лүни Бейтеле эжитдилер. ⁵Яхуда

патышаларының яхуда галалары-ның ве Иерусалимиң төверегиндэки сеждегэхлерде якымлы ыслы түтетги якмак үчин белленен бутпараз ру-ханылары, шейле хем Багала, Гүне, Ая, йылдызлара ве тутуш асман жисимлерине садакалар хөдүрлейән руханылары везипелеринден бо-шатды. ⁶Ол Ашера бутуны Реббиң өйүнден Иерусалимиң дашына, Кид-рон дересине чыкарып, шол ерде якды. Онсоң оны енжип, күл эдип, күлү-ни адамларың габырларының үс-түне сепди. ⁷Ёшыя Реббиң өйүнде болан азгын эркекleriң өйлерини-де йыкды. Ол ерде аяллар Ашера үчин докма ишлерини эдйәрдилер. ⁸Ёшыя яхуда галаларындан эхли руханыла-ры гетирип, Гебадан Беершеба ченли руханыларың якымлы ыслы түтетги якян сеждегэхлерини харама чыкар-ды. Ёшыя шөхер хәкими Ешуваның шөхер дервезесиниң чеп тарапында-кы гирелгесиндэки сеждегэхлери ёк этди. ⁹Сеждегэхлериң руханылары-на Реббиң Иерусалимдэки гурбан-лык сыпасында Реббе гулдук этмәге ругсат эдилмесе-де, олар бейлеки ру-ханыларың үлүшинден петир ийип билйәрдилер. ¹⁰Ёшыя патыша хич ким оглуны я-да гызыны Молек ^a үчин от-дан гечирмесин дийип, Бенхинном дересиндэки Топет диен ерини-де мурдар этди. ¹¹Патыша Реббиң өйү-ниң гирелгесинден Яхуда патышала-ры тарапындан Гүне чокунмага ба-гышланан атларың хейкелини айырды, атлар Натанмелек эмелдарың ховлу-сының янындады, шейле хем ол Гүне сежде этмек үчин уланылян арабала-ры якды. ¹²Ёшыя Яхуда патышалары

^a 23:10 *Молек* – аммонларың худайы. Сөзлүге серет.

тарапындан салнан Ахазын ёкаркы гатдакы жайының үчегинде болан гурбанлык сыпаларыны ве Манашаның Реббиң өйүнің ики ховлусында салан гурбанлык сыпаларыны йыкып, олары күл-пеекун этди. Ол гурбанлык сыпасының дөвүк бөлеклерини Кидрон дересине ташлады. ¹³Ысрайыл патышасы Сүлейманың Иерусалимиң гүндогарындакы Хелэк дагының гүнортасында, сидонлыларың йигренжи худайы Ашторет үчин, Мовабың йигренжи буты Кемош үчин, аммонларың йигренжи буты Милком ^a үчин гуран сеждегэхлерини патыша харамлады. ¹⁴Ёшыя патыша дикме дашлары күл-пеекун эдип, Ашера бутларыны чапып, оларың ерлерини адам сүңклери билен долдурды.

¹⁵Шейле хем ол Ысрайыла гүнэ этдирен Небадың оглы Яробгамың Бейтелде гуран гурбанлык сыпасыны сеждегэх билен бирликде йыкды. Ёшыя сеждегэхти күл-пеекун эдип, оны якды ве Ашера бутуны хем якды. ¹⁶Ёшыя төверегине середенде, шол ердэки даглыкдакы мазарлыгы гөрди. Онсоң ол шол ере адам иберип, Реббиң Худайың адамының үсти билен айдан сөзүне гөрэ сүңклери мазарлардан чыкартды ве олары гурбанлык сыпасының үстүнде якып, гурбанлык сыпасыны харам этди. ¹⁷Онсоң Ёшыя патыша гала адамларындан: «Мениң бу гөрийән хейкелим нэме?» дийип сорады. Олар она: «Бу Яхудадан гелен хем-де сениң Бейтелдэки гурбанлык сыпасының гаршысына эден ишлериң барада пыгамберлик эден Худайың адамының габырдыр» дийип жогап бердилер. ¹⁸Ёшыя патыша:

«Оны өз гүнүне гоюң, хич ким онуң сүңклерине эл дегирмесин» дийип табышырык берди. Шейдип, адамлар Худайың адамының сүңклери билен Самариядан гелен пыгамберин сүңклерине эл дегирмедилер. ¹⁹Мундан башга-да Ёшыя Самарияның галаларындакы эхли сеждегэхлери ёк этди. Ол ерлери Ысрайыл патышалары гуруп, Реббиң гахарыны гетирипдилер. Ёшыя Самариядакы сеждегэхлери-де, эдил Бейтелдэки гурбанлык сыпасыны эдиши ялы этди. ²⁰Ёшыя патыша ол ердэки эхли сеждегэхлериң руханыларыны гурбанлык сыпаларының үстүнде өлдүрүп, гурбанлык сыпаларының үстүнде адам сүңклерини якды. Шондан соң Ёшыя Иерусалиме доланып гелди.

Ёшыя Песах байрамыны беллейәр

²¹Патыша бүтин халка табышырык берип: «Бу эхт китабында язылышы ялы Худайыңыз Реббе багышлап, Песах байрамыны белләң» дийди. ²²Ысрайылы доландыран сердарларың дөвүрлеринден бәри Яхуда ве Ысрайыл патышаларының бүтин өмүрүнде бу Песах байрамы ялы байрам хич хачан белленилмэнди. ²³Эмма Ёшыя патышаның шалыгының он сикизинжи йылында бу байрам Иерусалимде Реббе багышлап белленилди.

²⁴Шейле хем Ёшыя Хилкия руханының Реббиң өйүндөн тапан китабында язылан канунда айдылан затлары бержай этмек үчин, Яхудада, Иерусалимде эдилйән эхли нежис ишлериң, эхли өй бутларының, бейлеки бутларың, палчыларың, жадыгөйлериң барының соңуна

^a 23:13 *Милком* – Молек худайың бейлеки ады.

чыкды. ²⁵Реббе Мусаның канунына лайыктыкта бүтин калбы, бар гүйжи билен жан-тенден гулдук эден Ёшыя ялы патыша ондан өң хем, соң хем болмады.

²⁶Манашаның Реббиң гахарыны гетирип, эден пис ишлери зерарлы Онуң Яхуда гаршы туташан газабы энтэк хем соваманды. ²⁷Реб шейле дийди: «Мен Ысрайылы хузурымдан ёк эдишим ялы, Яхуданы-да хузурымдан ёк эдерин. Мен сайлан шәхерим Иерусалими ве „Маңа шу ерде ыбадат эдилер“ диен өйүми-де терк эдерин».

Ёшыяның өлүми

²⁸Ёшыяның патышалыгы барадакы башга вакалар ве әхли эден ишлери яхуда патышаларының йыл язгыларында языландыр. ²⁹Ёшыя патышаның дөврүнде Мүсүриң патышасы фараон Неко Ашур патышасына көмек бермек үчин, Евфрат дерясына тарап ёла дүшди. Ёшыя хем оны гаршыламага гитди. Эмма фараон Неко Ёшыя Мегидода саташып, оны шол ерде өлдүрди. ³⁰Ёшыяның хызматкәрлери онуң жеседини Мегидодан арабалы Иерусалиме гетирип, өз губурында жайладылар. Юрдуң бүтин илаты Ёшыяның оглы Ехогаказы гетирип, башына яг гуюп, какасының ерине патыша гойдулар.

Яхуда патышасы Ехогаказ

³¹Ехогаказ патыша боланда йигрими үч яшындады. Ол Иерусалимде үч ай патышалык этди. Онуң әжеси Хамутал либналы Ермеяның гызыды. ³²Ехогаказ ата-бабалары ялы Реббиң

назарында йигренжи ишлери этди. ³³Фараон Неко Иерусалимде патышалык этмесин дийип, Хамат юрдуның Рибла диен еринде, Ехогаказы есир алды. Ол юрдуң башына бир йүз етмиш батман ^a күмүш, бир ярым батмана ^b голай хем алтын салгыт салды. ³⁴Фараон Неко Ёшыяның оглы Элякымы какасы Ёшыяның ерине патыша этди ве онуң адыны үйтгедип, Ехоякым гойды. Соңра ол Ехогаказы алып, Мүсүре гелди. Ехогаказ шол ерде өлди. ³⁵Ехоякым фараона күмүш билен алтын берди. Ол фараон Неконың табшырыгыны ерине етирмек үчин юрда салгыт салып, яхуда халкының хер биринден байлыгына гарап, алтын ве күмүш алды.

Яхуда патышасы Ехоякым

³⁶Ехоякым патыша боланда йигрими бәш яшындады. Ол Иерусалимде он бир йыл патышалык этди. Онуң әжеси Зебида румалы Педаяның гызыды. ³⁷Ехоякым эдил ата-бабалары ялы Реббиң назарында йигренжи ишлери этди.

24-нжи бап

¹Ехоякымың патышалык эден дөврүнде Бабыл патышасы Небукаднесар онуң үстүне хужүм этди. Ехоякым үч йыллап Бабыл патышасының хызматкәри болса-да, онуң гаршысына гозгалаң турузды. ²Реб Өз гуллари пыгамберлер аркалы айдан сөзүне гөрә, Яхуданың халкының барыны гырдырмак үчин бабыллыларың, сириялыларың, моваплыларың ве аммонлыларың гошунларыны

^a 23:33 *Бир йүз етмиш батман* – еврейче *йүз киккар*. Бу такм. 3,4 тонна дендир.

^b 23:33 *Бир ярым батмана голай* – еврейче *бир киккар*. Бу такм. 34 кг дендир.

оларың үстүне иберди. ³⁻⁴Хакыкатдан-да, Реббиң эври билен яхуда халкының башына күлпет инди. Манашаның бар эден гүнәлери ве пис ишлери хем-де онун дөкөн бигүнә ганы үчин Реб яхуда халкыны хузурындан кормакчы болды. Манашаның Иерусалими бигүнә гандан долдурандыгы зерарлы Реб онун гүнәсини гечмек ислеми. ⁵Ехоякымың патышалыгы барадакы бейлеки вакалар ве онун эхли эден ишлери яхуда патышаларының йыл язгыларында языландыр. ⁶Шейдип, Ехоякым атабабаларына говушды. Оглы Ехоякын онун ерине патыша болды. ⁷Мүсүр патышасы өз юрдундан чыкмады, чүнки Бабыл патышасы Мүсүр серхединден Евфрат дерясына ченли оңа дегишли болан ерлерин барыны басып алыпды.

Яхуда патышасы Ехоякын

(2 Йыл язгылары 36:9-10)

⁸Ехоякын патыша боланда он секиз яшындады. Ол Иерусалимде үч ай патышалык этди. Онун эжеси Нехушта иерусалимли Элнатаның гызыды. ⁹Ехоякын эдил какасы Ехоякым ялы Реббиң назарында йигренжи ишлери этди. ¹⁰Шол дөвүрде Бабыл патышасы Небукаднесарың гошунлары Иерусалимиң үстүне хүжүм эдип, онун дашыны габадылар. ¹¹Лешгерлери шәхериң дашыны габава саклап йөркөлөр, Небукаднесар Иерусалиме гелди. ¹²Яхуда патышасы Ехоякын эжеси, хызматкөрлери, серкерделери ве көшк эмелдарлары билен бирликде Бабыл патышасына табын болдулар. Бабыл патышасы Ехоякыны патышалыгының секизинжи йылында есир алды.

¹³Реббиң айдышы ялы, Бабыл патышасы Реббиң өйүндәки ве патышаның өйүндәки хазыналарың барыны алып гитди. Ол Исрайыл патышасы Сүлейманың Реббиң өйүндә ясан эхли алтын гап-гачларыны күл-пеекун этди. ¹⁴Бабыл патышасы Иерусалимиң тутуш илатыны, онун эхли эмелдарларыны, эхли батыр йигитлерини, он мүң саны адамыны, шейле хем хүнәрментлерини ве демирчи уссаларыны есир эдип эжитди. Ол юртда гарып-гасарлардан башга екеже адам хем галдырмады. ¹⁵Небукаднесар патыша Ехоякыны ве патышаның эжесини, онун аялларыны ве эмелдарларыны, юрдун баштуанларыны Иерусалимден Бабыла есир эдип эжитди. ¹⁶Бабыл патышасы еди мүң саны сөвешижилери, мүң саны хүнәрментлердир демирчи уссалары Бабыла гетирди. Оларың бары-да гүйчли ве урша укыплы адамларды. ¹⁷Бабыл патышасы Ехоякының ерине агасы Матаняны патыша эдип, адыны үйтгедип, оны Сидкия дийип атландырды.

Яхуда патышасы Сидкия

(2 Йыл язгылары 36:11-16;

Ермея 52:1-3)

¹⁸Сидкия патыша боланда йигри ми бир яшындады. Ол Иерусалимде он бир йыл патышалык этди. Онун эжеси Хамутал либналы Ермеяның гызыды. ¹⁹Сидкия хем Ехоякым ялы Реббиң назарында йигренжи ишлери этди. ²⁰Реббиң Иерусалиме ве Яхуда халкларына гаршы болан гахары туташярды. Ол шонун үчин олары Өз хузурындан коьды. Сидкия Бабыл патышасына гаршы уруш турузды.

25-нжи бап

Иерусалимиң сынмагы
(2 Йыл язгылары 36:17-21;
Ермея 52:3-30)

¹Сидкияның патышалыгының до-
кузынжы йылының онунжы айының
онун Бабыл патышасы Небукадне-
сар бүтин гошуны билен Иерусали-
ме хужум эдип, онуң гаршысында
дүшелге гурды. Олар Иерусалиме
гирмек үчин, онуң даш-төверегинде
япгыт гурдулар. ²Шейдип, Сидкия-
ның патышалыгының он биринжи
йылына ченли Иерусалим габавда
дурды. ³Дөрдүнжи айың ^a докузын-
жы гүнүнде шәхерде ачлык артып,
юрдуң илаты иймәге чөреге тап-
мады. ⁴Галаның диварының бир бө-
леги душман тарапындан йыкылып-
ды. Бабыллылар галаның даш-тө-
верегини гуршап алан болсалар-да,
Сидкия әхли эсгерлери билен гиже
патышаның багының гапдалында-
кы ики диварың арасындакы дер-
везеден чыкып, Иордан дересине
тарап гачып гитдилер. ⁵Эмма ба-
быллыларың гошуны патышаның
ызындан ковуп, Ерихо дүзлүгинде
ызындан етди. Патышаның бар
гошуны онуң янындан гачып, да-
гашып гитдилер. ⁶Онсоң бабыллы-
лар патышаны тутуп, Рибла гетир-
дилер. Шол ерде Бабыл патышасы
оңа хөкүм чыкарды. ⁷Олар Сидкия-
ның огулларыны онуң гөзүниң ал-
нында өлдүрдилер. Онсоң олар шол
ерде Сидкияның гөзлерини ойду-
лар-да, зынжыр билен баглап, Ба-
была алып гитдилер.

Ыбадатхана вейран эдилйәр

⁸Бабыл патышасы Небукаднесарың
патышалыгының он докузынжы йы-
лының бәшинжи айының онунжы гү-
ни шаның жанпеналарының баштута-
ны хем эмелдары Небузарадон Иеру-
салиме гелди. ⁹Небузарадон Реббиң
өйүне, патышаның өйүне ве Иерусали-
миң әхли жайларына от берди; ол улы
жайларың әхлисини якды. ¹⁰Бабыллы-
ларың жанпеналарың баштутаны би-
лен гелен бүтин гошуны Иерусали-
миң даш-төверегиндәки диварларыны
йыкды. ¹¹Жанпеналарың баштутаны
Небузарадон халкың шәхерде аман га-
ланлары, Бабыл патышасының тара-
пына гечен гачгаклары ве бейлеки га-
лан илаты есир эдип әкитди. ¹²Эмма
жанпеналарың баштутаны юрдуң га-
рып-гасарларының кәбирлерини үзүм-
чилик ве дайханчылык билен мешгул-
лансынлар дийип гоюп гайтды.

¹³Бабыллылар Реббиң өйүндәки бү-
рүнч сүтүнлери, шейле хем ол ердәки
арабалары ве бүрүнч ховзы парчалап,
әхли бүрүнжи Бабыла алып гитдилер.
¹⁴Олар ыбадатхана хызматы үчин
уларың газанлары, күл атарлары,
этишгирлери, якымлы ыслы түтетги
якмак үчин уланың гаплары ве
бейлеки әхли бүрүнч гап-гачлары Ба-
была алып гитдилер. ¹⁵Жанпеналарың
баштутаны булардан башга-да маңчал-
лары ве легенлери алып гитди. Ол ал-
тындан ясалан затлары алтыны үчин,
күмүшден ясалан затлары хем күм-
ши үчин алып гитди. ¹⁶Сүлейманың
Реббиң өйи үчин эден ики сүтүни-
ниң, бир ховзуның, арабаларының
ве әхли гап-гачларың бүрүнжиниң

^a 25:3 Дөрдүнжи айың – бу сөзлер кәбир голязмаларда ёк, йөне Ерм 52:6-да бар.

аграмы чәксизди. ¹⁷Бир сүтүниң бейиклигиниң өзи он секиз тирсекди. Сүтүниң депесинде-де бир саны бүрүнч тәч барды. Бир тәжиң бейиклиги үч тирсекди ве тәжиң даш-төверегине айланан нарлардыр өрме зынжырлар хем тутуш бүрүнчден ясаланды.

Яхуда халкы Бабыла есир эдип әкидилйәр

¹⁸Жанпеналарың баштутаны баш руханы Серая билен икинжи руханы Сепаныны хем-де үч саны гапы сакчысыны Бабыла есир эдип әкитди. ¹⁹Ол шәхерде галан эсерлериң баштутаны эдип белленен бир харбы серкердәни, патышаның шәхерден тапылан бәш саны маслахатчысыны, юрдуң илатыны гошуна язан серкерде мүрзәни ве юрдуң илатының шәхерден тапылан алтмыш баштутаныны хеммелер билен алып гитди. ²⁰Жанпеналарың баштутаны Небузарадон олары тутуп, Хамат юрдуның Рибла галасына, Бабыл патышасының янына гетирди. ²¹Бабыл патышасы Хамат юрдуның Рибла галасында оларың барыны өлдүрди. Шейдип, яхуда халкы өз юрдундан есир эдиллип әкидилди.

Яхуда хәкими Гедаля (*Ермея 40:7-9; 41:1-3*)

²²Бабыл патышасы Небукаднесар Яхудада галдыран халкының үстүнден Шапаның агтыгы, Ахыкамың оглы Гедаляны хәкимлиге белледи. ²³Инди бүтин гошунбашылар ве оларың адамлары Бабыл патышасының Гедаляны хәким эдип белләндиги барада эшиденлеринде,

Нетанының оглы Ысмайыл, Каряның оглы Ёханан, нетопалы Танхуметиң оглы Серая ве бир магакатлының оглы Язаня дагы өз гошунлары билен Миспа, Гедаляның янына гелдилер. ²⁴Гедаля олара ве оларың гошунына йүзленип, ант ичип: «Бабыллыларың хөкүмдарларындан горкмаң. Юртда месген тутуп, Бабыл патышасына гуллуқ эдиң. Шонда сизе оңат болар» дийди. ²⁵Эмма единжи айда патыша неслинден болан Элишаманың агтыгы, Нетанының оглы Ысмайыл өзүниң он адамы билен Гедаляның янына гелди ве олар оны өлдүрди. Шейле хем олар Миспада, Гедаляның янында болан яхудалары ве бабыллылары-да өлдүрди. ²⁶Онсоң адамларың улудан-кичә бары ве гошунбашылар Мүсүре тарап ёла дүшдүлер, чүнки олар бабыллылардан горкярдылар.

Ехоякын есирликден бошадыляр (*Ермея 52:31-34*)

²⁷Яхуда патышасы Ехоякының есирлигиниң отуз единжи йылының он икинжи айының йигрими едисине Эвилмеродак Бабыла патыша болуп, Яхуда патышасы Ехоякыны есирликден бошатды. ²⁸Ол Ехоякын билен мәхирли болуп, тагтыны өзи билен Бабыла сүргүн эдилен башга патышаларың тагтларындан ёкарда гойды. ²⁹Шейдип, Ехоякын өзүниң есирликдәки эшиклерини чалшырды. Ол бүтин өмрүне патышаның сачагындан нахарланды. ³⁰Онуң гүнделик экленжи өмрүниң ахырына ченли хемише патыша тарапындан берилди.

